

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ІДЮСТИЛЬ М. КОЦЮБИНСЬКОГО В ОРИГІНАЛІ ТА
ПЕРЕКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0352-фп
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.055 Романські мови
та літератури (переклад включно),
перша – французька
освітньо-професійної програми
Переклад (французький)
Жук Софія Андріївна

Керівник к.ф.н., доц. Шаргай І.Є.

Рецензент к.ф.н., доц. Третяк Ю.Ю.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології _____
Кафедра романської філології і перекладу _____
Освітній рівень магістр _____
Спеціальність 035 Філологія _____
Спеціалізація 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно),
перша – французька _____
Освітньо-професійна програма Переклад (французький) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ЖУК СОФІЇ АНДРІЇВНІ _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра «Ідіостиль М.Коцюбинського в оригіналі та перекладі французькою мовою: порівняльний аспект».

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Шаргай Ірина Євгенівна, к.ф.н., доцент.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «11» квітня 2023 року № 521-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 4 грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту) : теоретичні засади дослідження терміну ідіостиль; елементи ідіостилю М. Коцюбинського та варіант їх перекладу французькою мовою на прикладі повісті “Тіні забутих предків”;перекладацькі тактики що забезпечують еквівалентне відтворення елементів ідіостилю М. Коцюбинського в перекладі французькою мовою його твору “Тіні забутих предків”.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1) вивчити підходи до визначення ідіостилю в сучасній лінгвістичній науці; 2) дослідити і представити існуючі методологічні підходи до вивчення ідіостилю письменника; 3) представити класифікації перекладацьких трансформацій в сучасному перекладознавстві; 4) виокремити і представити елементи ідіостилю М. Коцюбинського; 5) шляхом порівняльного аналізу оригіналу та перекладу повісті “Тіні забутих предків” дослідити та проаналізувати варіанти перекладу елементів ідіостилю М. Коцюбинського; 6) представити перекладацькі тактики, використані Е. Крюба,

що уможливлюють максимальну еквівалентність трансляції в перекладі елементів ідіостилю М. Коцюбинського.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шаргай І.Є., к.ф.н., доц.	15.06.2023	30.06.2023
Розділ 1	Шаргай І.Є., к.ф.н., доц.	30.06.2023	15.08.2023
Розділ 2	Шаргай І.Є., к.ф.н., доц.	05.09.2023	30.09.2023
Висновки	Шаргай І.Є., к.ф.н., доц.	25.10.2023	25.11.2022

6. Дата видачі завдання 15.06.2022 р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2023	виконано
3.	Написання вступу	червень 2023	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2023	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2023	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2023	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	Листопад 2023	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	Грудень 2023	виконано
9.	Захист	Грудень 2023	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

С. А. Жук

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

І.Є. Шаргай

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

І.В. Тарасюк

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 60 стор., 85 джерел

Об'єкт дослідження: елементи ідіостилю М. Коцюбинського та варіант їх перекладу французькою мовою на прикладі повісті «Тіні забутих предків».

Мета роботи: виявлення елементів ідіостилю М. Коцюбинського та дослідження способів їхньої трансляції у перекладі французькою мовою.

Теоретико-методологічні засади: Дослідження здійснювалося на основі використання таких методів та прийомів: метод суцільної вибірки, метод аналізу словникових дефініцій, метод лінгвістичного спостереження та інтерпретативного аналізу.

Отримані результати: Питання авторської мови та її стилістичних особливостей завжди цікавило лінгвістів. Нами було розглянуто поняття ідіостилю, ідіолекту та мовної особистості. Зазначено, що ідіостиль розглядається як складна система стилістичних засобів, властивих конкретному автору. Порівняльний аналіз україномовної повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та її переклад французькою мовою Е. Крюба дозволив вивчити і представити проблеми перекладу міфонімів, діалектизмів та фольклорної лексики як елементу ідіостилю українського письменника. В результаті ми визнали, що вищенаведені елементи, як носії унікальної культурологічної інформації, є вкрай складними для перекладу.

Дослідження дозволило виявити перекладацькі стратегії і тактики, використані Е. Крюба з метою максимального відтворення семантико-стилістичної інформації, що утримують в собі міфоніми, діалектизми та фольклорна лексика, які є елементами ідіостилю М. Коцюбинського, що проявляється в його повісті «Тіні забутих предків». До них ми віднесли транскрипцію, транслітерацію, лексичні компенсації, прийом лексичного додавання та пояснювальний переклад. Доведено, що названі перекладацькі тактики уможливають, хоча і з деякими втратами, трансляцію французькою мовою міфонімів, діалектизмів та фольклорної лексики використаних в

україномовному тексті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» і, як наслідок, гарантують збереження ідіостилю письменника.

Ключові слова: ідіостиль, художній переклад, трансформації, міфоніми, діалектизми, фольклорна лексика, коломийки, М. Коцюбинський, Е. Крюба

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	7
1.1 Визначення поняття «ідіостиль» в сучасному мовознавстві.....	7
1.2 Підходи до вивчення ідіостилю	12
1.3 Лексико-семантичні трансформації у перекладі	17
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ІДІОСТИЛЮ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО У ПЕРЕКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ ПОВІСТІ «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»	24
2.1 Елементи ідіостилю М. Коцюбинського та стратегії їхнього відтворення в перекладі французькою україномовної повісті «Тіні забутих предків».....	24
2.2 Переклад міфонімів.....	27
2.3 Переклад діалектизмів.....	34
2.3.1 Переклад лексичних діалектизмів.....	39
2.3.2 Переклад етнографічних діалектизмів.....	42
2.4 Переклад фольклорних одиниць.....	46
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57

ВСТУП

Дослідження проблем і особливостей перекладу художнього тексту привертає значну увагу лінгвістів, оскільки художній переклад є найскладнішим серед інших видів перекладу, і ця складність полягає у специфіці матеріалу, з яким доводиться мати справу перекладачеві. На відміну від інших видів, художній переклад передбачає особливо ретельний і детальний аналіз оригінального твору, що спричинено необхідністю передати не тільки зміст, а й створити такий текст, який справлятиме на читача перекладу запланований автором оригіналу ефект. Окремо слід відзначити необхідність передачі в перекладі індивідуально-авторського стилю, ідіостилю, який багато в чому обумовлює те, яку форму отримає фінальний твір і які особливості він матиме з лінгвістичної точки зору. Власне ідіостиль М. Коцюбинського ми розглядаємо в даній роботі як систему змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, притаманних його творам, яка робить унікальним утілений у цих творах авторський спосіб мовного вираження.

Дослідженням індивідуального стилю автора займалися такі науковці, як І.В. Арнольд, В.В. Виноградов, Л. Волошук, Р. Гром'як, В. Жайворонок, Ю.М. Караулов, М. Кожина, М.П. Котюрова, В. Кухаренко, О. Ніколенко, О. Переломова, Г. Рижкова, П. Спакс, Л. Ставицька, З. Циганкова, тощо.

Актуальність звернення до цієї теми зумовлено, насамперед, необхідністю вироблення ґрунтовного системного підходу до аналізу способів передачі в художньому перекладі такого складного лінгвістичного явища, яким є індивідуально-авторський стиль автора художнього доробку.

Наукова новизна даної роботи полягає у спробі виявити перекладацькі тактики, які уможливають відтворення в перекладі елементів ідіостилю М. Коцюбинського на основі порівняльного перекладацького аналізу оригіналу і перекладу його повісті «Тіні забутих предків».

Об'єкт дослідження – елементи ідіостилю М. Коцюбинського та варіант їх перекладу французькою мовою на прикладі повісті «Тіні забутих предків».

Предметом дослідження є визначення перекладацьких тактик, що забезпечують еквівалентне відтворення елементів ідіостилю М. Коцюбинського в перекладі французькою мовою його твору «Тіні забутих предків».

Метою даної наукової розвідки є виявлення елементів ідіостилю М. Коцюбинського та дослідження способів їхньої трансляції у перекладі французькою мовою.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- 1) вивчити підходи до визначення ідіостилю в сучасній лінгвістичній науці;
- 2) дослідити і представити існуючі методологічні підходи до вивчення ідіостилю письменника;
- 3) представити класифікації перекладацьких трансформацій в сучасному перекладознавстві;
- 4) виокремити і представити елементи ідіостилю М. Коцюбинського;
- 5) шляхом порівняльного аналізу оригіналу та перекладу повісті «Тіні забутих предків» дослідити та проаналізувати варіанти перекладу елементів ідіостилю М. Коцюбинського;
- 6) представити перекладацькі тактики, використані Е. Крюба, що уможливають максимальну еквівалентність трансляції в перекладі елементів ідіостилю М. Коцюбинського.

Матеріалом дослідження слугували україномовна повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та варіант її перекладу французькою мовою, вироблений відомим французьким літературознавцем і перекладачем Е. Крюба.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося на основі використання таких методів та прийомів: метод суцільної вибірки, метод аналізу словникових дефініцій, метод лінгвістичного спостереження та інтерпретативного та порівняльного перекладацького аналізу.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів в процесі викладання курсу теорії і практики перекладу, порівняльної лексикології і стилістики, а також під час проведення практичних занять з французької мови та практики перекладу з французької мови на українську.

Робота пройшла апробацію на науково-практичній студентській конференції. Результати дослідження представлено у публікаціях:

1. Шаргай І.Є., Жук С.А. Міфоніми як складова частина ідіостилю М. Коцюбинського в оригіналі і перекладі французькою мовою: порівняльний аспект. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2023. №11(17). С. 424 – 433.

2. Шаргай І.Є., Жук С.А. Переклад діалектизмів з української мови на французьку (на прикладі повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»). *Abstracts of XII Youth, education and science through today's challenges Conference*. Bordeaux, France. 2023. P. 332.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про теоретичні засади дослідження ідіостилю в сучасній лінгвістиці, особлива увага приділяється визначенню поняття «ідіостиль», розглянуто питання виявлення ідіостилю письменника та особливостей перекладу елементів ідіостилю, розглянуто лексико-семантичні трансформації використовувані для здобуття максимальної еквівалентності при перекладі.

Другий розділ містить порівняльний аналіз оригіналу і перекладу французькою мовою вибірки елементів ідіостилю М.Коцюбинського наявних у повісті «Тіні забутих предків».

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 56, кількість використаних джерел 87.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОСТИЛЮ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Визначення поняття «ідіостиль» в сучасному мовознавстві

Питання про авторську мову та її унікальні стилістичні особливості завжди було одним з основоположних у лінгвістиці. Саме тому поняття індивідуального стилю автора стало предметом дослідження багатьох науковців, таких як Н.С. Болотнова, В.В. Виноградов, Г.О. Винокур, Н.В. Головченко, В.А. Кухаренко, Б.А. Ларін, І.А. Тарасова.

Варто зазначити, що майже всі проведені названими науковцями дослідження та висловлені ними спостереження схожі з думкою В.В. Виноградова, який визначив індивідуальний стиль як «складну, але структурно і внутрішньо пов'язану систему конкретних стилістичних засобів, властивих творам того чи іншого автора» [Виноградов 1961, с. 60].

Завдяки численним науковим розвідкам у цій площині з'явилися такі поняття як «мовна особистість», «ідіостиль» та «ідіолект». Кожне з цих понять характеризує мовлення конкретного автора, проте між ними існують відмінності. Саме тому метою даного підрозділу стало розрізнити дані поняття та з'ясувати тотожні вони чи ні.

Поняття «мовної особистості» є найширшим і вперше воно було введено В.В. Виноградовим у 1930-х роках у роботі «О художественной прозе», в якій він пише про зв'язок мовної особистості, художнього образу й образу автора. Як зазначає С.О. Застровська, у широкий вжиток поняття «мовної особистості» було введено Ю.М. Карауловим. За його визначенням мовна особистість являє собою сукупність здібностей і характеристик людини, що

зумовлюють створення та сприйняття нею мовленнєвих творів [Застровська 2011, с. 159-163].

Що стосується поняття «ідіостиль», то слід сказати, що, на жаль, на сьогоднішній день не існує одностайно прийнятої і чітко визначеної дефініції даного терміна; різні дослідники дають варіанти його дефініцій, про що ми будемо говорити нижче в нашій роботі.

Отже, ми можемо говорити, що найбільш ранні підходи до вивчення ідіостилю були зроблені паралельно літературознавцями і лінгвістами, такими як Р.О. Якобсон, Ю.М. Тинянов, М.М.Бахтін та ін., але найчастіше розробки у питанні ідіостилю пов'язують з ім'ям В.В. Виноградова, яким було закладено теоретичні основи вивчення ідіостилю.

Як зазначає Л.І. Коткова, у своїх роботах В.В. Виноградов ще не використовує термін «ідіостиль», замість нього він використовує термін «індивідуальний стиль автора» і дає йому таке визначення: «своєрідна, історично зумовлена, складна, але така, що представляє структурну єдність системи засобів і форм словесного вираження в її розвитку <...> у ньому, відповідно до його (письменника) художніх задумів, об'єднані, внутрішньо пов'язані і естетично виправдані всі використані художником мовні засоби» [Коткова 2012, с. 27].

Дещо інший погляд на визначення «ідіостилю» пропонує Р. Ліверські: дослідник розглядає різні чинники, які формують ідіостиль автора, включаючи індивідуальні, такі як «душевні схильності, вік, професію», і формальні, такі як «мовну систему, епоху, націю». Кожен з цих чинників впливає на створення унікального стилю у текстах та авторах [Liwerski 1974].

В процесі вивчення теоретичних джерел, які склали теоретичну базу нашої наукової роботи, ми дослідили зміну підходів до вивчення ідіостилю в залежності від зміни наукової парадигми. Так, О.А. Семенюк вивчає ідіостиль в площині когнітивної лінгвістики та виділяє загальні характерні риси авторського ідіостилю:

1. Ідіостиль – це система мовленнєвих засобів, що використовуються автором для досягнення своєї комунікативної мети.
2. Ідіостиль – це спосіб відображення внутрішнього світу автора як представника певної літературної течії.
3. Ідіостиль відображає розуміння автором проблем, які його хвилюють.
4. Ідіостиль характеризується використанням стилістичних прийомів, нових понять, стилістично маркованої лексики для вираження смислового та емоційного змісту тексту [Семенюк 2019, с. 85].

Досліджуючи поняття ідіостилю, ми неодноразово стикалися зі схожим на перший погляд поняттям «ідіолект». В результаті вивчення теоретичних джерел нам стало зрозумілим, що в лінгвістиці і дотепер немає єдиної думки щодо трактування цих двох понять.

Так, наприклад, І. Кульчицький розглядає терміни «ідіолект» та «ідіостиль» як близькі, проте не тотожні поняття. Термін «ідіолект» відноситься до всіх індивідуальних проявів мовної особистості, будучи сумою всіх особливостей мовлення окремого носія мови. «Ідіостиль» же найчастіше розглядається в контексті художньої літератури і являє собою сукупність мовленнєвих характеристик індивідуальності письменника [Кульчицький 2014, с.226-229].

Треба визнати слідом за Н.М. Сологуб, що в науковому просторі лінгвістичної науки в обігу є також синоніми терміну «ідіостиль», на кшталт: індивідуальний стиль, стильова манера, індивідуальна манера письма тощо. Вивчення їхньої взаємодії (чи є вони справді синонімами, чи це різні поняття, чи одне поняття є частиною іншого) є першим теоретичним напрямом вивчення ідіостилю. Другий напрям передбачає вивчення вже конкретних ідіостилів поетів, письменників, мовних особистостей [Сологуб 2001, с. 36].

Отже, наші попередні зауваження свідчать, що питання визначення поняття ідіостилю письменника та варіантів його виявлення у художньому тексті є достатньо складним, через те, що ідіостиль представляє собою складну синергію мовних та літературних аспектів, яку можна ретельно розглядати в

контексті як лінгвістики, так і літературознавства. Такий підхід висвітлює важливість розгляду ідіостилю як міждисциплінарного явища, яке вимагає комплексного аналізу та сприйняття через призму об'єднання лінгвістичних та літературних вимірів.

Щоб зрозуміти, що собою являє ідіостиль і з яких елементів він складається, звернемося до роботи Б. Стельмаха, який у своїй статті «Індивідуальний стиль як об'єкт лінгвостилістичних досліджень» визначає основні характеристики ідіостилю автора художнього тексту. Серед них дослідник виділяє «вживання певного шару лексики, звукові, зорові та запахові образи, конденсованість чи не конденсованість лексем, пунктуація, стилістичне варіювання синтаксичних конструкцій, ритмомелодика й композиція оповіді» [Стельмах 2004, с. 230].

Дослідник літературної мови І.Г. Матвіяс, під виявленням ідіостилю розуміє «показ тих лінгвістичних засобів, за допомогою яких виражається ідейний і пов'язаний з ним емоційний зміст літературних творів» [Матвіяс 1998, с. 97].

За В.П. Григор'євим, «опис ідіостилю має бути спрямований на виявлення глибинної семантичної та категоріальної зв'язності його елементів, що втілюють у мові творчий шлях поета, до сутності його явної і неявної рефлексії над мовою». Характеристику мовної особистості поета, що об'єднує весь опис, В.П. Григор'єв називає за аналогією з ідеями В.В. Виноградова і М.М. Бахтіна «образом автора ідіостилю». При цьому в описі автор пропонує виокремлювати не тільки напрямок «ідіолект – ідіостиль», що має свою систему правил переходу, а й напрямки «текст – ідіолект» і «мова – ідіолект» [Григорьев 1983, с. 128].

Відтак, усе викладене рівною мірою стосується і письменників, які здійснюють реалізацію індивідуальної мовної особистості, і не-письменників, які також представляють індивідуальну мовну діяльність. Тобто ми можемо вважати мовною (ідіолектною) особистістю кожного, хто репрезентує мовну компетенцію в письмовій комунікації. Але художній текст завжди позначений

неповторною авторською індивідуальністю, його ідіолектна особистість являє собою унікальну майстерню індивідуального стану мови, що дає змогу говорити про авторський ідіостиль [Coulthard 2004].

Відповідно, висновки про ідіостиль та особливості мовної особистості можливо здійснити лише на основі конкретного лінгвістичного аналізу створених текстів.

Отже, важко не погодитися з думкою Шарля Джерарда про те, що ідіостиль, як і мовна особистість, характеризується складною багаторівневою організацією: комунікативною, вербально-семантичною, тезаурусною, мотиваційною, моральною, емотивною тощо, унаслідок чого значущість мовної особистості письменника визначається не стільки значущістю озвучених ним у своїй творчості проблем або рівнем поставлених філософсько-моральних завдань, скільки значимістю індивідуальних мовних здібностей, що реалізують індивідуально-авторську вербально-семантичну систему [Gerard 2010, с.40].

З урахуванням вищенаведеного, ми можемо констатувати, що на сьогоднішній день у лінгвістиці існує безліч підходів до визначення ідіостилю через різні погляди на це поняття лінгвістів та літературознавців, які одночасно займаються вивченням понять ідіостилю, але в інших площинах. У даному дослідженні нами буде використовуватися визначення ідіостилю, запропоноване О.А. Семенюком, оскільки воно найкраще співвідноситься з об'єктом і предметом нашого дослідження, а саме: «ідіостиль – це система мовленнєвих засобів, що використовуються автором для досягнення своєї комунікативної мети» [Семенюк 2019, с. 85]. Саме спираючись на дане визначення, ми будемо проводити порівняльний аналіз твору М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та його перекладу французькою мовою, виробленого Е.Крюба. З'ясувавши що під терміном «ідіостиль» розуміють вчені-лінгвісти, ми вважаємо за необхідне з'ясувати, як виявити елементи ідіостилю письменника у художньому тексті. Перед нами постає питання підходів до вивчення ідіостилю, адже у практичній частині нашої

роботи ми поставили за мету проаналізувати яким чином було трансльовано елементи ідіостилю М. Коцюбинського французькою мовою.

1.2 Підходи до вивчення ідіостилю

Ми зазначали в попередньому розділі нашої роботи, що поняття «ідіостиль», яке по-різному визначається дослідниками вже в першій половині ХХ ст. опинилося в центрі уваги лінгвістичної поетики [Коткова 2012, с. 27]. Це було пов'язано зі зростаючою увагою, яку стали приділяти питанням індивідуальної мовної творчості.

Відтак, з'явилась необхідність у визначенні підходів до вивчення ідіостилю автора, яких існує безліч у сучасній лінгвістиці. В нашій роботі ми вважаємо за необхідне окреслити, за допомогою яких підходів уможливується виявлення елементів ідіостилю автора. Завдання стає тим більш необхідним, оскільки наша робота виконується в площині практики перекладу і нам важливо зрозуміти, яким чином виявити елементи ідіостилю автора тексту оригіналу та акцентувати на них свою увагу при перекладі з метою здобуття максимальної еквівалентності та адекватності при перекладі оригінального твору М. Коцюбинського.

Вище в нашій роботі ми говорили, що одним із засновників вивчення ідіостилю був В.В. Виноградов і, як визнає М.Л. Іваницька, ним було запропоновано два підходи до дослідження мови художнього твору. Перший полягає в описі тексту, відштовхуючись від понять і категорій загальної літературно-мовної системи. Другий же передбачає членування тексту на окремі структури (текст на синтагми, а лексику на неподільні відрізки), але розгляд їх у рамках загального контексту [Іваницька 2011, с. 98]. Основні приклади, які наводить дослідник, пов'язані з лексичним і фразеологічним рівнями мови. Автор висловлює зауваження, з яким ми не можемо не

погодитися, що різні слова та вирази можуть набувати різноманітних смислових відтінків, емоційного забарвлення, різних функцій в тексті.

На думку В.В. Виноградова, кожен літературний твір має бути вивчений лінгвістом, оскільки він являє собою "представника мовного типу" з певного мовного і часового середовища. Він зазначає, що інтерес до мови письменника існував і раніше, але це скоріше був інтерес до мови художньої прози в цілому. Мова окремо письменника ніколи не розглядалася і не вивчалася, її рідше піддавали сумарній характеристиці і, таким чином, виводили історію колективної літературно-книжкової мови [Коткова 2012, с. 29].

Інші два підходи до вивчення ідіостилю через художній твір запропонував Б. Стельмах. Він розглядає авторський текст, як процес становлення ідейно-творчого задуму автора і як ланку в загальному розвитку словесно-художнього мистецтва народу. Разом з тим, Б. Стельмах звертає увагу на те, що при вивченні ідіостилю через дослідження художнього тексту слід зосередитись на лексичних засобах, використаних автором. Він зазначає, що у художньому творі не може бути зайвих слів, вони не можуть бути невмотивованими. Нерідко становлять інтерес навіть не ті лексичні засоби, що використав автор, а, навпаки, ті, що він вирішив не використовувати й залишив осторонь, хоча вони були типовими для літературної та розмовної мови тієї епохи, під час якої створювався твір. Тут йдеться про те, що стилістичні прийоми, які використовує письменник у рамках своїх творів і своєї словотворчості, можуть збагачувати й розширювати систему національно-літературної мови. Дослідник повинен мати чітке уявлення про мову, мистецтво, суспільство і культуру народу в ту епоху, коли твір було створено. Від цього залежать емоційне забарвлення слова, його експресія та власне сам вибір лексичних засобів. [Стельмах 2004, с. 209].

Інший підхід, який ми не можемо залишити осторонь – це міждисциплінарний підхід до вивчення художнього тексту і ідіостилю автора, який створив цей текст. Українська дослідниця О. Костецька зазначає, що під час вивчення твору на предмет ідіостилю завжди важлива взаємодія кількох

дисциплін, таких як історія, мовознавство і літературознавство, тому що повне і всебічне вивчення мови, як уже було зазначено вище, в рамках однієї дисципліни не є можливим [Костецька 2014, с. 197].

Як бачимо із усього вищевикладеного, проблема вивчення ідіостилю має багатоаспектний характер і, як наслідок, виникає безліч підходів до його аналізу. Бажання узагальнити і систематизувати ці підходи ми знайшли в роботі О. Горченко “Проблематика підходів до дослідження ідіостилю”, де він пропонує виокремити п’ять основних підходів, серед яких:

- 1) семантико-стилістичний, що розглядає ідіостиль як систему індивідуального вибору письменником мовних засобів і засобів художньої виразності, притаманних певному періоду розвитку літератури та мови загалом. Даний підхід представлено В.В. Виноградовим, Б.А. Ларінім, Г.А. Лилич, Н.А. Купіною;
- 2) естетичний, що представлено в роботах М.М. Бахтіна, О.В. Ставицької;
- 3) лінгво-поетичний, де ідіостиль розглядається як складна система художніх засобів, які утворюють індивідуально-авторську картину світу поета. Представниками серед інших є В.П. Григор'єв, М.Л. Гаспаров, Ю.Н. Караулов;
- 4) комунікативний підхід представлено у роботах Н.С. Болотнової, І.І. Бабенко, А.А. Васильєвої;
- 5) функціонально-домінантний підхід представляється як система пов'язаних між собою домінант та їхніх функціональних областей (Л.С. Виготський, Н.В. Головченко, І.А. Тарасова).

Використання наведених підходів до вивчення ідіостилю автора уможлиблює найбільш повне розуміння самого поняття «ідіостиль» та елементів, що його утворюють.

Треба додати в цьому контексті, що інша українська дослідниця, І. Сидоренко, виокремлює системно-структурний підхід у вивченні ідіостилю автора художнього твору, який використовували в своїх наукових дослідженнях такі видатні вчені як М.П. Брандес, В.В. Виноградов,

В.П. Григорьєєв, В.А. Кухаренко, Л.А. Новіков. Авторка пише, що їхній внесок полягає в розкритті суті ідіостилю через системний погляд на взаємозв'язок авторської індивідуальності із художніми жанрами [Сидоренко 2015, с. 299].

В.Ф. Муратова влучно підкреслює, що незважаючи на те, що зміст твору не є об'єктом лінгвістичного дослідження, без нього неможливо провести саме дослідження. Дослідниця впевнена в залежності характеру вживання стилістичних засобів від ставлення автора до того, що відбувається. Тобто тут ми маємо справу з семантико-стилістичним підходом до вивчення ідіостилю [Муратова 2014, с. 120].

Ми не можемо оминати увагою підходи, запропоновані Б. Стельмахом, який виділяє три структурних рівні дослідження ідіостилю, де перший – «вербально-семантичний, що передбачає для носія мови нормальне володіння природною мовою...»; другий – «когнітивний, одиницями якого є поняття, ідеї, концепти, що складаються у кожній мовній індивідуальності у впорядковану картину світу»; третій – «прагматичний, де відбувається виявлення і характеристика мотивів і цілей, що рухають розвитком мовної особистості» [Стельмах 2004, с. 229]. В представленні його підходів ми чітко бачимо, як змінюється поступово підхід до вивчення художнього твору і ідіостилю автора в залежності від зміни наукової парадигми, яка є панівною в певний відрізок часу.

Продовжуючи дослідження підходів до вивчення ідіостилю, ми виявили, що Н.М. Дика пропонує їх два – це стандартний, що відображає усереднену літературно-оброблену норму мови, і нестандартний, що володіє верхніми і нижніми регістрами мови [Дика 2016]. Авторка впевнена, що вивчення мовної особистості є ідеальною стратегією при аналізі ідіостилю всесвітньо відомих авторів, з урахуванням їхньої біографії та нарисів про життя письменників.

Варто зазначити, що існує також антропоцентричний підхід до вивчення ідіостилю письменника. А.І. Іванова зазначає, що такий підхід можливий лише

за наявності достатнього обсягу інформації, що не завжди видається можливим з урахуванням локальної популярності деяких письменників. А.І. Іванова наводить як приклад дослідження ідіостилів Н.В. Гоголя С.С. Аверінцевим, Б.Л. Пастернака О.М. Фрейденбергом, що свідчить про можливість застосування цього підходу лише з урахуванням достатньої кількості відомостей про письменників та їхні твори. З іншого боку, антропоцентричний підхід до вивчення ідіостилу також може бути виявлений за допомогою стилістичного аналізу на предмет «присутності» автора в тексті [Іванова 2009].

З іншого боку І. Ковалик пропонує вивчати ідіостиль, базуючись на принципах загальної лінгвістики; він формулює основні засади та методи виявлення унікальних рис мовних явищ у творі і при виявленні ідіостилу у художньому тексті рекомендує враховувати наступні принципи:

1. Принцип історизму – урахування відповідності мовно-стилістичної системи твору тій епосі, події якої відображені в ньому.
2. Сильова належність тексту – визначення стильових особливостей на основі виокремлення мовних засобів та їх організації.
3. Жанрова приналежність тексту – розрізнення за жанрами та підтвердження жанрової і стилістичної приналежності тексту.
4. Ідейно-політична і літературно-художня позиція автора – врахування ідейної позиції письменника на вибір тематики та мовних засобів.
5. Аналіз мовних засобів за рівнями мови – увага до фонетичної, морфологічної, лексико-семантичної, синтаксичної організації тексту.
6. Смилова і граматична структура тексту – виділення значущих одиниць і вивчення їх семантико-граматичної структури [Ковалик 1984, с. 34].

Працюючи над питанням ідіостилу та виявленням підходів до його вивчення і представлення, кожен науковець пропонує власний метод. Важливо зазначити, що кожен із наведених нами авторських підходів є доцільним та логічним, проте, проаналізувавши всі вищеназвані джерела, ми дійшли висновку, що всі вони найкраще функціонують у взаємодії. Для ефективного

виявлення ідіостилю використовуються різноманітні підходи, включаючи лексико-стильові дослідження, аналіз синтаксичних конструкцій та ін.

В нашому дослідженні ми зробили спробу виявити і представити деякі елементи ідіостилю М. Коцюбинського з урахуванням вищенаведених підходів. У нашій розвідці нами буде використано семантико-стилістичний метод аналізу ідіостилю, М. Коцюбинського з урахуванням принципів запропонованих І. Коваликом, які ми наводили вище. Крім того, ми маємо дослідити, яким чином перекладачеві україномовної повісті “Тіні забутих предків” Емілю Крюба вдалося зберегти ці значущі елементи ідіостилю М. Коцюбинського в перекладі. Для цього ми маємо вивчити основні стратегії та тактики, використані перекладачем для здобуття максимальної еквівалентності тексту оригіналу в процесі відтворення елементів ідіостилю автора.

1.3 Лексико семантичні трансформації у перекладі

Вище ми говорили про поняття ідіостилю та методи його виявлення у художньому тексті, тому в даній частині нашої роботи ми ставимо за мету представити існуючі в теорії і практиці перекладу типи лексико-семантичних трансформацій, що уможливають відтворення ідіостилю письменника в перекладі оригінального твору.

Важливо зазначити, що під час перекладу такого матеріалу, яким є художній текст, перекладачем обираються певні стратегії і тактики. Про наслідування такої лінії поведінки говорять в наш час багато перекладачів-теоретиків і практиків. Але всі вони не мають спільної думки стосовно визначення того, що є стратегією і що представляють собою перекладацькі тактики. Така невизначеність може пояснюватися відносною «молодістю»

науки про переклад і продовжуючимся процесом вироблення її операційної термінології.

Дослідження теоретичних джерел дозволило нам говорити, що стратегія перекладу – це методика здійснення перекладацької діяльності, яка формується на базі загального підходу перекладача до перекладу в умовах наданої комунікативної ситуації, яка визначається специфічними особливостями цієї ситуації і метою перекладу [Михайленко 2014, с. 150]. В процесі досягнення мети за обраною стратегією перекладачеві необхідно обрати тактики, якими він керуватиметься, працюючи над перекладом тексту. Тактику перекладу лінгвісти визначають як системно організовану сукупність перекладацьких операцій, спрямованих на вирішення певного завдання, спираючись на обрану стратегію перекладу [Андрієнко 2014].

Говорячи про перекладацькі операції, спрямовані на вирішення певного завдання автор мав на увазі саме трансформаційні операції, яким підлягає текст оригіналу в процесі його відтворення мовою перекладу. Саме це і є одним із завдань нашої роботи – дослідити, які тактики або, іншими словами, трансформації використав Е. Крюба в процесі перекладу тексту україномовної повісті «Тіні забутих предків» для досягнення його максимальної еквівалентності та адекватності.

Отже, ми в нашому дослідженні, говорячи про тактики, що застосовує перекладач для досягнення еквівалентного перекладу, будемо мати на увазі ті перекладацькі трансформації, якими оперує перекладач для перенесення в мову перекладу його семантико-стилістичних властивостей.

Але перш ніж перейти до представлення типів трансформацій, використовуваних в процесі перекладу, необхідно було би почати із зауваження того, що саме поняття «переклад» подається науковцями у дуже широкий спосіб. На підставі визначень А.В. Федорова, А.Д. Швейцера, М. Ледерер, Я.І. Рецкера, В.В. Виноградова, Л.С. Бархударова та ін., можна сказати, що постійною ознакою перекладу є його співвідношення з оригіналом. У той же час переклад є перетворенням тексту оригіналу, а одним

із типів такого перетворення є трансформація. У сучасній теорії перекладу термін «трансформація» є широко використовуваним, хоча часто він представляється дослідниками неоднозначно.

З.Е. Роганова, наприклад, зазначає, що під лексико-семантичними трансформаціями ми розуміємо перетворення плану змісту вихідного тексту при перекладі іншою мовою, що відбуваються в результаті перестановок, замінь, додавань та опущень лексичних (фразеологічних) одиниць. Авторка говорить про існування безлічі факторів, які зумовлюють лексико-семантичні трансформації у перекладі, серед них вона називає, наприклад, неспівпадіння у частотності вживання тієї чи іншої лексичної одиниці, різницю в смисловому обсязі слів, відмінність у сполучуваності або у стилістичній ємності лексичних одиниць контактуючих мов [Роганова 1961, с. 29]. Лексичні модифікації вимагають завжди від перекладача творчого підходу, де вирішальну роль при виборі того чи іншого слова при перекладі буде грати макро- і мікроконтекст, тобто мовне оточення всього мовного твору і окремо взятого речення.

У своїй роботі «Курс перекладу» Л.К. Латишев називає лексичні трансформації «відхиленням від словникових відповідностей». Він справедливо зауважує про розбіжності в лексичних системах різних мов, які проявляються в типі смислової структури слова. Він говорить, що суть лексичних трансформацій криється у «заміні окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) мови оригіналу лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами і, тобто, які мають інше значення, ніж передані ними в перекладі одиниці» [Латишев 1981, с. 110].

Під час вивчення класифікацій лексичних трансформацій, наданих різними науковцями, було виявлено, що на сьогоднішній день не представлено єдиної таксономії даних трансформаційних операцій.

Наприклад, А.Д. Швейцер розрізняє прийоми перекладу і трансформації. Він виділяє синтаксичні (граматичні) і семантичні трансформації. До семантичних трансформацій науковець відносить векторну заміну, додавання семантичних компонентів, заміну семантичних категорій, перенесення,

опущення семантичних компонентів, перерозподіл, розширення, зміщення, скорочення семантичних компонентів, звуження. Науковець вказує на те, що трансформації самі по собі є аспектом теоретичного вивчення, тоді як прийоми носять практичний характер. До прийомів він відніс антонімічний переклад, генералізацію, конкретизацію, заміни та перетворення. Він також розділив заміни на лексичне розгортання, лексичне згортання і стилістичну модифікацію. Перетворення, в розумінні А.Д. Швейцера – це компресія (стиснення) тексту і прагматична адаптація [Швейцер 1973, с. 271-275].

Також, дуже відомою є класифікація В.Н. Комісарова, де автор поділяє перекладацькі трансформації на лексичні, граматичні та змішані («комплексні лексико-граматичні трансформації»). Лексичні трансформації, на думку лінгвіста, відображають формальну й лексико-семантичну сторону слів і словосполучень. Таким чином, до групи, яка описує формальні відносини між словами, В.Н. Комісаров відносить транслітерацію / транскрипцію та перекладацьке калькування. У лексико-семантичній групі науковець називає такі трансформаційні операції, як модуляція, генералізація та конкретизація [Комісаров 1980, с. 159].

На противагу В.Н. Комісарову, автори А.Б. Шевнін і Н.П. Серов у своїх класифікаціях розрізняють лише два типи перекладацьких трансформацій – лексичні та граматичні. До лексичних трансформацій вони відносять такі способи, як компенсація, антонімічний переклад, конкретизація, заміна причини наслідком і генералізація. До граматичних трансформацій – опущення, перестановку, додавання і транспозицію [Шевнін 1979, с. 34].

Практика перекладу засвідчує комплексний характер лексичних трансформацій, тому чітко кваліфікувати їх не завжди можливо. Але, втім, І.Ю. Синяговська говорить, що можна виділити загалом вісім основних різновидів лексичних трансформацій: конкретизація, генералізація, прийом лексичного додавання, прийом опущення, прийом смислового розвитку, прийом антонімічного перекладу, прийом цілісного перетворення, прийом компенсації [Синяговська 2014].

Конкретизація полягає в зміні слова або словосполучення тексту оригіналу, яке має більш широке значення, словом, або словосполученням на мові перекладу, яке має більш вузьке значення [Бегма 2016, с.7]. Загальновідомо, що лексиці української мови властива більша конкретність, ніж відповідним лексичним одиницям французької мови. Це неодноразово зазначалося лінгвістами, і саме це вимушує перекладача запобігати до конкретизації в перекладі. Л.О. Глухова поділяє конкретизацію на мовну та контекстуальну. Вона пише, що при мовній конкретизації заміна слова, яке має широке значення, словом з більш вузьким значенням може пояснюватися, по-перше, розбіжностями в структурі двох мов, по-друге, відсутністю в мові перекладу лексичної одиниці, що має настільки ж широке значення, як оригінал, по-третє, розбіжностями в їх стилістичних характеристиках, по-четверте, вимогами граматичного порядку (необхідністю синтаксичної трансформації речення, зокрема, заміни іменного присудка дієслівним). Л.О. Глухова зазначає, що контекстуальна конкретизація буває обумовлена факторами конкретного контексту, найчастіше, стилістичними міркуваннями, як, наприклад, необхідність завершеності фрази, прагнення уникнути повторень, досягти більшої образності та наочності [Глухова 2015, с. 55].

Прийом генералізації – протилежний конкретизації, тому що даний прийом полягає в заміні часткового загальним, видового – родовим. При перекладі з французької на українську цей прийом застосовується набагато рідше, ніж конкретизація, і це пов'язано з особливістю французької лексичної системи, бо відомо, що лексичні одиниці французької мови мають ширше значення ніж українські [Чередниченко 2005, с. 173].

Наступним підвидом лексичних трансформацій ми можемо навести прийом лексичного додавання. Введення додаткових слів обумовлюється рядом причин: відмінностями в структурі речення і тим, що більш стислі французькі речення можуть перекладатися більш розгорнутого, та навпаки, стисло виражена думка українською мовою у перекладі на французьку може розширитись. Це відбувається через відсутність відповідного слова або

відповідного лексико-семантичного варіанта у мові перекладу [Черноватий 2006].

Неможливо оминати увагою прийом опущення – явища, прямо протилежного додаванню. При перекладі найчастіше опущенню піддаються слова, семантично надмірні, з точки зору їх смислового змісту. Одним із прикладів надмірності є властиве всім стилям письмової мови вживання так званих «парних синонімів». І.Ю. Сіняговська зазначає, що українській мові це абсолютно не властиво, тому при перекладі в цих випадках необхідно вдаватися до опущення (тобто не повторення синоніма – заміні двох слів одним). Усунення семантично надлишкових елементів вихідного тексту дає перекладачеві можливість здійснювати те, що називається «компресією тексту», тобто скорочення його загального обсягу [Сіняговська 2014].

Наступним видом перекладацької трансформації є прийом смислового розвитку поняття, під яким розуміється така заміна слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці. Сюди, зокрема, відносяться різні метафоричні та метонімічні заміни, створені на основі категорії перехрещування. Якщо врахувати, що всі знаменні частини мови діляться на три категорії: предмети, процеси і ознаки, то для передачі одного і того ж змісту засобами іншої мови предмет може бути замінений його ознакою, процес предметом, ознака предметом або процесом, під процесом мається на увазі дія або стан [Рецкер 1974].

До перекладацьких трансформацій відносять також прийом антонімічного перекладу. Він являє собою заміну будь-якого поняття, вираженого в оригіналі, протилежним поняттям в перекладі з відповідною перебудовою всього висловлювання для збереження незмінного плану змісту.

Компенсацією при перекладі І.Ю. Сіняговська називає заміну непередаваного елемента мови оригіналу будь-яким іншим засобом, який передає ту ж саму інформацію, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі. Компенсація використовується особливо часто там,

де необхідно передати лінгвістичні значення, що характеризують ті чи інші мовні особливості оригіналу – діалектального забарвлення, неправильності або індивідуальні особливості мови, каламбури, гру слів і ін., а також тоді, коли не завжди можна знайти прямий відповідник тієї чи іншої лексичної одиниці в системі мови [Сіняговська 2014].

Таким чином, використання перекладацьких трансформацій, в першу чергу, диктується передачею вихідного змісту оригінального тексту, експлікацією деяких елементів, що його складають.

У практичній частині нашої роботи ми розглянемо вибірку лексичних одиниць, які, на наш погляд, являють собою елементи ідіостилю М. Коцюбинського, що реалізується у його у повісті «Тіні забутих предків». Крім цього, за допомогою порівняльного перекладацького аналізу ми дослідимо та проаналізуємо за допомогою яких трансформацій Е. Крюба вдалося транслювати ці лексичні одиниці французькою мовою, мінімізувавши при цьому прагматичні та стилістичні втрати.

РОЗДІЛ 2
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ІДІОСТИЛЮ МИХАЙЛА
КОЦЮБИНСЬКОГО У ПЕРЕКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ
ПОВІСТІ «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

2.1 Елемети ідіостилю М. Коцюбинського та стратегії їхнього відтворення в перекладі французькою україномовнох повісті «Тіні забутих предків»

Михайло Коцюбинський – відомий український письменник, ідіостиль якого відзначається багатством мовних засобів, глибоким психологізмом та витонченою стилістикою. Його проза вражає оригінальністю виразу та емоційною насиченістю.

Твори М. Коцюбинського – це, як зазначив С. Єфремов, «продукти великого художнього таланту, через широке людське серце перепущені й високою людяністю овіяні» [Єфремов 1995, с. 545].

Для написання своїх творів М. Коцюбинський формував свій власний стиль, зумовлений його досвідом, характером, життєвими спостереженнями, багатим світоглядом, культурою та інтересами. М. Коцюбинський виділявся використанням живої, простої мови народу у своїй творчості, проявляючи постійний інтерес і любов до фольклору ще з початку своєї творчої діяльності.

Ю.Б. Кузнецов зазначає, що мова письменника відрізняється виразністю через нестандартні лексичні та синтаксичні конструкції, що додає його текстам оригінальності. Коцюбинський вдало використовує символізм та алегорію, надаючи своїм творам додаткового глибинного шару. Дослідник творчості М. Коцюбинського відзначає, що любов до природи стає важливим елементом його ідіостилю, який відображається в частому використанні природничих образів та символіки. Психологічна глибина персонажів у творах

українського класика, за думкою Ю.Б. Кузнецова, забезпечує їхню внутрішню автентичність та складність. Крім того, науковець в якості елемента ідіостилю називає специфічний літературний сюжет, що відзначається унікальними сюжетними розвитками та структурними елементами. Усі ці особливості ідіостилю М. Коцюбинського роблять його творчість важливим об'єктом літературного дослідження та спрямовують увагу на унікальний внесок письменника в українську літературу [Кузнецов 1989].

П. Колесник описує, як саме М. Коцюбинський підходив до написання своїх творів. Літературознавець зазначає, що письменник виступав як художник-психолог, заглиблюючись у душу людини, прагнучи розібратися у формуванні її характеру та реаліях життя її душі. М. Стельмах, літературознавець і земляк М. Коцюбинського, оцінив літературну спадщину письменника, вказавши, що «кожне слово, написане кров'ю серця М. Коцюбинського, ввійшло в пам'ять народу, а його твори стали вічним увіковіченням слова та краси» [Колесник 1964, с. 225].

Твори М. Коцюбинського є яскравим прикладом широкого підходу до розвитку української літературної мови. Показуючи фольклористичні елементи, письменник спрямовував свої твори на виховання почуття прекрасного, поглиблення знань з етнографії та фольклору, а також відображення реальності та атмосфери фантастичного світу.

Творчість М. Коцюбинського стала прикладом для багатьох українських письменників, а його дослідження та збирання українського фольклору здійснювали також інші літературні постаті, включаючи К. Заклинського, М. Маркевича, В. Гнатюка, які долучились до вивчення і просування української культури в глобальному контексті. Саме тому ми вважаємо вкрай важливим зосередитися на питанні перекладу ідіостилю М. Коцюбинського французькою мовою.

М.О. Костенко, у своїй книзі «Художня майстерність Михайла Коцюбинського» проводить детальний аналіз творчості письменника, та зазначає, що оскільки Коцюбинський був широко обізнаний в темі народного

биту (працював учителем, цікавився та збирав фольклорний матеріал), то й сферою його творчих пошуків було народно-побутове життя, виразно описане у повісті «Тіні забутих предків» [Костенко 1969, с.112].

У посібнику «Слідами феї Моргани» Ю.Б. Кузнецовим та П.І. Орликом зазначається, що інтерес до життя гуцулів з'явився у М. Коцюбинського ще на початку його творчої діяльності, улітку 1911 р. письменник вирішив здійснити свою давню мрію та відвідати Карпати.

З листів М. Коцюбинського до В. Гнатюка нам стало відомо, що автор повісті «Тіні забутих предків» був вражений культурою гуцулів-номадів, багатством народної творчості та колоритністю мови. У своїх нотатках письменник зазначає, що карпатська природа викликає в нього дивні та вигадливі образи, гуцульське життя він сприймає як казкове [Коцюбинський 1914, с. 19].

Як пишуть Ю.Б. Кузнецов та П.І. Орлик, майже у кожному листі М. Коцюбинський використовує слово «казка». Говорячи про свій досвід перебування в Карпатах, автор виразно описує природу навколо та місцевий колорит; згодом, ці описи письменник перенесе у свій твір. Цікаво зазначити, що М. Коцюбинського цікавить, як гуцули-язичники поєднують у своїй свідомості божественне з таємничою силою. Поставивши собі за мету показати глибоку психологію гуцулів, М. Коцюбинський наділяє їх фантастичними уявленнями про світ, він представляє їх з одного боку суровими, жорстокими, а з іншого – гуцули йому представляються як досить ранимі та чутливі люди [Кузнецов, Орлик 1990, с. 126-135].

Особистість М. Коцюбинського, як письменника, викликає, крім того, інтерес для дослідження, адже він відіграв важливу роль у культурно-історичному розвитку української нації, сприяючи вихованню національної культури та формуванню національного самоусвідомлення – визначенню місця і ролі українського народу в сучасному світі.

Повертаючись до теми нашого дослідження, ми маємо підкреслити унікальність культурологічного змісту, який закладений в тексті повісті

М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» і який створює неповторність його ідіостилю. Цей зміст утворюється серед іншого, на наш погляд, за допомогою діалектизмів, міфонімів, та елементів етнографічного фольклору. Перелічені елементи ми відносимо в нашій роботі до таких, що утворюють неповторний ідіостиль письменника і розглядаємо як обов'язкові при перекладі для відтворення ідіостилю українського письменника.

Нижче ми перейдемо до більш детального аналізу кожного розряду виділених нами в процесі порівняльного аналізу тексту оригіналу і перекладу лексичних одиниць.

2.2 Переклад міфонімів

Художній переклад є найскладнішим серед інших видів перекладу, і ця складність полягає у специфіці матеріалу, з яким доводиться мати справу перекладачеві – з художнім текстом. Дослідники творчості М. Коцюбинського відзначають використання автором специфічної лексики, яка формує ідіостиль письменника та допомагає йому створити особливу атмосферу, передати характерні риси персонажів та їхнього оточення. Власне ідіостиль М. Коцюбинського ми розглядаємо як систему змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, притаманних його творам, що робить унікальним утілений авторський спосіб мовного вираження в них [Золян 2009]. В якості однієї з таких характеристик нами виокремлюється використання М. Коцюбинським міфонімів.

Проблема перекладу міфонімів пов'язана зі специфікою інформації, що вони утримують, оскільки дані лексичні одиниці крім денотативного значення є, за своєю сутністю, багатим джерелом культурологічної інформації через набуття ними понятійного змісту і здатності використовуватися як алюзивні знаки. Виходячи з цього, виникає необхідність в інтерпретації та ретельному

виборі способу перекладу міфоніму з метою збереження всієї його багатогранності, що забезпечить в кінцевому результаті адекватний переклад вихідної одиниці і всього тексту в цілому.

Але перш ніж перейти до інтерпретації прикладів, взятих з оригіналу твору М. Коцюбинського та перекладу, зробленого Е. Крюба, ми маємо за необхідне визначити, що саме в нашій роботі ми називаємо міфонімами.

Перше визначення міфоніму було сформульовано О.В. Суперанською, яка визначає, що «міфонім включає в себе іменування людей, тварин, рослин, народів, географічних і космографічних об'єктів, різних предметів тощо, що насправді ніколи не існували» [Суперанська 1973, с. 180]. Автором наступного в хронологічному плані трактування міфоніма, наближеного до визначення О.В. Суперанської, є трактування Н.В. Подільської: «міфонім – ім'я вигаданого об'єкта будь-якої сфери ономастичного простору у міфах та казках» [Подільська, 1978 с. 83-84].

Загалом міфонім розглядають як «власне ім'я вигаданого об'єкта (героя, божества, демонічного персонажа, таємничого місця, природного явища та інших) в міфах, оповідях, епосах, казках, легендах» [Суперанська 1973, с. 180].

Дослідження теоретичного матеріалу дозволяє виявити той факт, що ім'я персонажа в контексті твору може виконувати стилістичну функцію, оскільки наділяється автором унікальними властивостями, втілює весь образ персонажа і має тісний зв'язок з ідейним змістом художнього тексту.

Міфоніми у творі «Тіні забутих предків» містять у собі багату інформацію, яку досить складно передати французькою мовою.

З метою ідентифікації міфонімів, використаних М. Коцюбинським в своїй повісті, ми запобігли методу суцільної вибірки, результатом якої стало виокремлення таких одиниць як «арідник», «Чугайстер», «щезник», «бісиця», «лісовик», «обмінник».

Наступним етапом нашої роботи стало звернення до Академічного тлумачного словника української мови з метою віднайдення лексичного значення виокремлених одиниць. Це дозволило нам стверджувати, що

вищеназвані лексичні одиниці належать до класу міфонімів. Треба додати в цьому контексті, що «арідник», «щезник», «бісиця», «обмінник», «лісовик» є загальними назвами, а «Чугайстер» – власною назвою.

Отже, проведене нами дослідження тексту україномовної повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» дозволило нам говорити про те, що лексична одиниця «Чугайстер» зустрічається в ньому 20 разів. Академічний тлумачний словник української мови дає наступне визначення даному міфоніму: «лісовий велетень» [АТСУМ]. Порівняльний аналіз україномовної повісті М. Коцюбинського та варіанту його перекладу виявив те, що відтворення власного імені «Чугайстер» стало Е. Крюба на заваді віднайдення відповідника у французькій мові. Автор перекладу не зміг знайти ідентичного персонажа у французькому лінгво-культурному просторі і змушений був трансліювати його засобом транскрипції і підстрочної експлікації, а саме:

«...веселий Чугайстер, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки ...» [Коцюбинський 2013, с. 6].

“...*que le joyeux tchouhaïstyr y rôde, invite de suite les passants à danser et déchire les niavkas...*” [Kotsioubynsky 1971, с. 15].

* *«le tchouhaïstyr - génie sylvestre masculin de la mythologie ukrainienne».*

Ми вважаємо невдалим таке рішення через те, що, по-перше, даний приклад засвідчує факт стилістичної втрати при перекладі: міфонім «Чугайстер», власне ім'я, передано загальною назвою. Іншими словами – цілком втрачена ідентифікація персонажа як живої істоти, що спричинило стилістичний зсув. По-друге, французький читач не ознайомлений із гуцульською міфологією та не розуміє походження назв духів та фантастичних образів, саме тому міфонім «Чугайстер» не є зрозумілим та не сприймається належним чином. Е. Крюба не може компенсувати культурну складову виокремленого власного імені через культурні відмінності між двома контактуючими мовами, що призводить до прагматичної втрати при перекладі.

Наступною лексичною одиницею, яку ми віднесли до класу міфонімів і яка є, на наш погляд, чинником ідеостилію М. Коцюбинського – це міфонім «арідник» (у тексті зустр. 7 разів). За Академічним тлумачним словником української мови даний міфонім означає «злий дух» [АТСУМ]. Посилаючись на культурно-просвітницький портал SPADOK.ORG.UA, мета якого – вивчення, збереження та популяризація матеріальної та духовної спадщини України загалом, і надання відомостей про гуцульські вірування та легенди зокрема, ми можемо стверджувати, що в гуцульській міфології «арідник» – це верховний дух Потойбіччя, прародитель Карпат. Цей міфологічний персонаж є найдавнішим в гуцульській міфологічній культурі та посідає значне місце в демонологічній ієрархії. Йому підпорядковуються усі полонинські духи: чугайстри, щезники, малпи, літавиці, нявки, лісовики та інші [Spadok.org.ua].

В поданому нами нижче прикладі Е. Крюба з метою максимально точно відтворити даний міфонім, який є, на наш погляд, елементом ідіостилію письменника, обирає комбінований спосіб його трансляції, а саме: транслітерація + пояснювальний переклад.

«...на світі панує нечиста сила, ... арідник (злий дух) править усім...» [Коцюбинський 2013, с. 6].	“... <i>le malin règne dans le monde, que l'aridnyk (mauvais génie) dirige tout...</i> ” [Kotsioubynsky 1971, с. 14].
---	--

З одного боку, стратегія, обрана перекладачем є виправданою, оскільки даний міфонім є специфічним для україномовного культурного простору, а метою перекладача було максимально точно відтворити одиницю оригінального тексту. Втім, ми знову засвідчуємо факт часткової прагматичної втрати при перекладі, викликаної фактором культурних відмінностей носіїв контактуючих мов.

Наступним прикладом відтворення міфоніму у французькому перекладі україномовної повісті М. Коцюбинського може слугувати одиниця «щезник» (у тексті зустр. 5 разів), що означає за Академічним тлумачним словником української мови «злий лісовий дух» [АТСУМ].

З метою трансляції даного елемента ідіостилію письменника перекладач обрав лексичну одиницю “*le diable*”, що у французькій мові означає “*l'esprit du mal, le démon*”. Тобто уже на денотативному рівні ми бачимо часткове розходження в семантиці одиниці оригіналу і варіанту перекладу французькою мовою.

<p>«Сидів прикутий на місці і німо кричав од холодного жаху, а коли врешті видобув голос, щезник звинувся і пропав раптом у скелі, а цапи обернулись в коріння дерев, повалених вітром» [Коцюбинський 2013, с. 6].</p>	<p>“ <i>Il était assis, cloué sur place, et criait muettement, glacé de terreur, mais quand il recouvra finalement la voix, le diable prit son essor et disparut brusquement dans les rochers, tandis que les boues se changeaient en racines d'arbres renversés par le vent</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 17].</p>
--	--

З варіанту Е. Крюба ми бачимо, що перекладач використовує частковий відповідник (аналог), уникаючи уточнення що «щезник» є саме лісовим духом. Для україномовного носія семантика даного міфоніму, що є похідним від дієслова «зникати, щезати», зрозуміла, проте, навіть усвідомлюючи походження і саме значення цієї одиниці, Е. Крюба не зміг підібрати еквівалента у мові перекладу, оскільки у французькій мові не існує схожого за сенсом поняття. Нажаль, ця заміна не дала перекладачеві змоги передати французькою мовою характерні риси, притаманні даному персонажу-міфоніму – здатність зникати. Це значення Е. Крюба компенсує за допомогою лексичної компенсації, що знову призводить до розширення речення та змін на синтаксичному рівні.

Наступний приклад демонструє прийом пояснювального перекладу міфоніма «бісиця» (у тексті зустр. 1 раз), якому Академічний тлумачний словник української мови дає наступне визначення – «надприродня істота, що втілює зло і зображується у вигляді людини з козячими ногами, хвостом і ріжками» [АТСУМ]. Розглянемо нижче як Е. Крюба відтворив міфонім «бісиця» французькою мовою.

«Не "сокотилася" баба при злогах, не обкурила десь хати, не засвітила свічки — і хитра бісиця встигла обміняти її дитину на своє бісеня...» [Коцюбинський 2013, с. 4].

“*Sans doute, la paysanne ne «s’était pas gardée» pendant ses couches, avait oublié de passer à la fumée quelque partie de la maison, n’avait pas allumé de cierge si bien que le rusé démon femelle avait réussi à mettre son diablotin à la place de son enfant...*” [Kotsioubynsky 1971, с. 13].

З варіанту перекладу ми бачимо, що міфонім «бісиця» став мовною перешкодою в процесі відтворення тексту оригіналу. Проте Е. Крюба вдалося компенсувати значення міфоніма, відтворивши його через прийом інтерпретативного перекладу: “*demon femelle*”. Додавання лексичної одиниці “*femelle*” є необхідним і доцільним, щоб вказати, що демонічна істота є саме жіночого роду. Така трансформація при перекладі є неминучою, але, втім, вона призвела до значної зміни ритму речення, через що, на нашу думку була втрачена прагматика тексту.

В якості наступного елемента, що є чинником ідіостилю М. Коцюбинського, ми хочемо навести міфонім «лісовик» (у тексті зустр. 1 раз). Дана лексична одиниця за Академічним тлумачним словником української мови має два значення: 1) розмовне: «той, хто живе в лісі або займається лісовим промислом, полюванням»; 2) «міфологічна істота, яка, за уявленням багатьох народів, жила в лісі» [АТСУМ]. Друге значення стало, очевидно, відправним для Е. Крюба в пошуку відповідника міфоніму «лісовик». Він розпізнав, що у творі «Тіні забутих предків», лексична одиниця «лісовик» є саме міфонімом, а не просто найменуванням людини, що живе лісовим промислом. Ми дослідили, що з метою передачі значення вихідної одиниці, Е. Крюба звернувся до латинської міфології, яка є близькою для французького читача, і обрав частковий лексичний еквівалент – “*sylvain*” (*divinité des forêts dans la mythologie latine*).

<p>«... в лісах повно лісовиків, які пасуть там свою маржинку: оленів, зайців і серн; що там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець ...» [Коцюбинський 2013, с. 6].</p>	<p>“... <i>les forêts sont pleines de sylvains qui y font paître leurs bêtes: cerfs, lièvres et chamois; que le joyeux tchouhaïstyr y rôde, invite de suite les passants à danser...</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 14].</p>
--	--

Працюючи над україномовним текстом «Тіні забутих предків», ми констатували функціонування в ньому лексичної одиниці «обмінник», яка за нашим припущенням могла бути міфонімом. Щоб утвердитись в даній думці, ми звернулися до лексикографічних джерел, але, втім, жоден із тлумачних словників української мови не дає визначення даної лексеми. Наступною спробою, що стала результативною, було звернення до інтернет-порталу CARPATY, де представлені гуцульські оповідки. Отже, з даного ресурсу нам стало відомо, що «обмінник» - це дитина «дикої баби» - фантастичного образу народної міфології, зафіксованого переважно на Західній Україні, що являє собою жінку, яка підкидає своїх дітей (переважно з деякими вадами), а натомість забирає чужу, нехрещену дитину [CARPATY]. Отриманий результат дав нам право з упевненістю віднести лексичну одиницю «обмінник» до міфонімів і розглядати її як один із чинників ідіостилю М. Коцюбинського.

Запропонований Е. Крюба переклад досліджуваного мовного феномена демонструє можливість його трансляції тільки шляхом пояснювального перекладу, причиною чого є мовно-культурна специфіка представленого в творі світу гуцулів:

<p>«— Ігі на тебе! Ти, обміннику. Щез би у озеро та в тріски!...» [Коцюбинський 2013, с. 5].</p>	<p>“ — <i>Oust ! Enfant du diable! Va-t-en disparaître dans le lac et voler en morceaux!...</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 13].</p>
--	---

Як бачимо, перекладач пропонує в якості відповідника міфоніму «обмінник» групу слів “*enfant du diable*”, що, на наш погляд, тільки частково передає закладений в одиниці оригіналу сенс. Ми можемо припустити, що Е. Крюба добре усвідомлював значне культурологічне навантаження, яке несе у собі повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Проте, неспівпадання культур і систем мов оригіналу і перекладу не дозволили йому обійтися без втрат, які, в принципі, є об'єктивно неминучими.

Порівняльний аналіз україномовної повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та її переклад французькою мовою Е. Крюба дозволив вивчити і представити проблеми перекладу міфонімів, як елементу ідіостилю українського письменника.

В результаті ми визнали, що міфоніми, як носії унікальної культурологічної інформації, є вкрай складними для перекладу. Дослідження дозволило виявити перекладацькі стратегії і тактики, використані Е. Крюба з метою максимального відтворення семантико-стилістичної інформації, що утримують в собі міфоніми і які є елементом ідіостилю М. Коцюбинського, який проявляється в його повісті «Тіні забутих предків». До них ми віднесли транскрипцію, транслітерацію, лексичні компенсації та пояснювальний переклад.

Доведено, що названі перекладацькі тактики уможливають, хоча і з деякими втратами, трансляцію французькою мовою міфонімів, використаних в україномовному тексті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» і, як наслідок, гарантують збереження ідіостилю письменника.

2.3 Переклад діалектизмів

Переклад діалектної лексики вимагає від перекладача культурних знань, а його завдання полягає в збереженні мовних особливостей, відображенні

культурної специфіки та аспектів побуту. В теоретичних джерелах з теорії та практики перекладу зазначається, що в процесі перекладу неможливо ігнорувати діалектну лексику, оскільки вона передає атмосферу та стиль оригінального тексту, і вибір перекладацьких стратегій залежить від культурологічних і лінгвістичних знань перекладача, а також рівня його фонових знань.

Діалекти часто виходять за межі своєї основної комунікативної сфери і використовуються як стилістичний засіб у художній літературі. Як правило, письменники звертаються до діалектних форм для опису своїх персонажів через мовлення або з метою надання собливого колориту своєму твору, наближаючи його до реального життя. Ф.Т. Житко зазначає, що діалект може також бути основним мовним засобом автора, належати до його індивідуальних особливостей [Житко 1955, с. 216].

Перш ніж перейти до детального аналізу способів трансляції вибраних нами із тексту повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» діалектизмів, необхідно надати визначення поняттю «діалектизм».

Отже, західноєвропейські лінгвісти чітко позиціонують діалекти як компонент базової мовної системи, з якої формуються мови, і розглядають це поняття передусім у динамічному контексті. Зокрема Д. Бріттен і П. Трейл простежують процес створення нових діалектів на основі кількох існуючих діалектів. У своїх наукових працях Д. Бріттен представляє конфлікт між діалектною та літературною лексикою і демонструє можливість переходу лексичних одиниць [Britain 2005, 184].

Ван Кеймелен представив конфлікт між діалектною та літературною лексикою, довівши можливість переходу лексики з однієї групи в іншу за відносно короткий проміжок часу [Van Keumeulen 2011, 318].

Ідея цього протиставлення набуває подальшого розвитку в роботі Г. Шизера, на думку якого діалекти насамперед асоціюються з розмовною мовою, на відміну від стандартизованого літературного «письма». Автор даної концепції стверджує, що діалекти насамперед асоціюються з розмовною

мовою, на відміну від мови стандартизованих літературних «книг» [Schieser 2012].

Таким чином, автори різних визначень погоджуються з тим, що діалекти є об'єктивним компонентом національної мови, бо вони характеризуються наявністю певної кількості носіїв і відрізняються від діалектів інших мов. Також діалекти характеризуються наявністю певної кількості носіїв і перебувають у постійному русі, як і сама мова.

З представленою вище матеріалу ми бачимо, що в сучасній науковій літературі існує певна кількість дефініцій терміна “діалект”, але в нашому дослідженні в якості робочої ми будемо використовувати варіант дефініції, наданий П.Ю. Гриценком, а саме: «діалектизм (від грец. *διάλεκτος* – наріччя, говір) – позанормативний елемент літературної мови, що має виражену діалектну віднесеність» [Гриценко 2004, с. 146].

Діалектизми в українській мові, особливо в такому творі як «Тіні забутих предків», містять важливі елементи культурного спадку та історичного зв'язку. Отже, стає зрозумілим, що першочерговим завданням перекладача є ретельно дослідити культурологічний контекст та розуміти його важливість для збереження автентичності літературного твору при перекладі.

Нами досліджено, крім іншого, що діалектизми прийнято вважати не тільки складовою певного діалекту, але й естетичним прийомом, що функціонує у художньому творі. Вони, за В.Ф. Святовець представляють собою слово або словосполучення, що використовується для вираження мовного колориту регіону та є, водночас тим елементом художнього твору, що використовується для створення особливостей мовлення персонажів [Святовець 2011, с.57].

І.О. Скопненко та Т.В. Цимбалюк також поділяють цю точку зору, наголошуючи на тому, що діалект використовується як засіб стилізації, що відповідає нормам літературної мови [Цимбалюк 2007, с.105].

О.О. Селіванова не погоджується з цим поглядом, і це пояснюється тим, що вона не вважає діалекти нормалізованими з точки зору літературної мови

та визнає, що діалектизми використовуються в художніх текстах для передачі місцевого колориту та точного відтворення реальності [Селіванова 2011, с. 133].

Ці твердження свідчать про тісний зв'язок і взаємодію між літературною мовою та діалектом. Так, з одного боку, діалект вступає в конфлікт з літературною мовою, а з іншого боку, деякі елементи діалекту переходять у сферу літературної мови. Елементи діалекту, незалежно від того, унормовані вони чи ні, потрапляють у сферу використання літературної мови через літературні тексти.

Використання діалектів у художньому творі створює певні труднощі при перекладі, саме цей факт і становить практичний інтерес для дослідників перекладу. Класик українського перекладознавства Р.П. Зорівчак стверджує, що навіть цілий текст написаний діалектом, майже завжди має перекладатися літературною мовою. Крім того, дослідниця пише, що для деяких авторів, наприклад як для М. Коцюбинського, гуцульський діалект є інструментом здобуття «живості образу», що було б неможливо літературними засобами [Зорівчак 1989, с. 144].

Теоретичні джерела, що ми вивчали в процесі написання даної роботи, дали нам змогу говорити про те, що при перекладі діалектизмів важливо знаходити аналогічні вирази чи образи, які б відображали аналогічні предмети і явища у французькому мовно-культурному середовищі. Сукупність національно-культурних і специфічних характеристик є певною національно-культурною моделлю мовної картини світу, яка має низку ознак загальносистемного, прагматичного, лінгвістичного і моделетворчого характеру. У цьому випадку йдеться, перш за все, про ментально-лінгвальну цілісність, а також про включення до цієї системи важливих елементів національної мови та мислення, менталітету та культури.

У творі «Тіні забутих предків» як відомо, дії відбуваються на Гуцульщині, саме тому у своїй повісті М. Коцюбинський використовує гуцульський діалект української мови. Описуючи життя і побут гуцулів, їхні

звичаї та вірування, М. Коцюбинський використав значну кількість діалектизмів, які досі залишаються ужитковими, це обумовлено бажанням письменника ознайомити читачів з особливостями гуцульської мови.

Ми говорили на попередніх сторінках нашого дослідження про те, що, загалом, переклад значущих елементів ідіостилю автора художнього твору вимагає глибокого розуміння обох мов, їх культурних аспектів та сюжету твору. Від перекладача залежить збереження автентичності та атмосфери оригіналу в новому мовному контексті. Так, французька аудиторія може не мати повного розуміння українських діалектизмів, тому деякі терміни або вирази, як показує практика, можуть бути замінені або пояснені, щоб забезпечити належне розуміння.

Працюючи із лексичними одиницями наявними у творі «Тіні забутих предків», ми звернули увагу на те, що обрані нами для аналізу діалектизми мають різне походження. В зв'язку з цим ми звернулися до теоретичних джерел та з'ясували, що дослідники виділяють декілька видів діалектизмів. У своїх розвідках І.Г. Матвіяс, поділяє діалектизми на фонетичні, граматичні, лексичні, семантичні, етнографічні та фразеологічні [Матвіяс 1998, с. 97].

І. Білодід, наприклад, виділяє «три основні групи територіальних діалектизмів: лексичні, етнографічні та семантичні». Лексичні діалектизми – це слова, які використовуються в діалекті, але для позначення тих самих понять у загальнонародній мові використовуються інші назви, наприклад, «бараболя – картопля». Етнографічні діалектизми – це назви місцевих реалій, які не використовуються за межами конкретного говору чи групи споріднених говорів, наприклад, «бебешка – вид кофти». Семантичні діалектизми – це слова загальнонародної мови, які в місцевих говорах мають відмінне значення, наприклад, «берег – гора» [Білодід 1973, с. 183-184].

М. Плющ відзначає, що в художньому мовленні діалектизми використовуються для передачі місцевого колориту та індивідуального мовлення героїв твору [Плющ, 1994 с. 132].

Нашим дослідженням було охоплено тільки лексичні та етнографічні діалектизми, бо ми не ставили собі за мету проаналізувати всі групи діалектичних одиниць, що функціонують в творі М. Коцюбинського.

Цікавим для нашого дослідження ми вважаємо думку Ф.Т. Жилко, який стверджує, що діалектизми в повісті «Тіні забутих предків» так «лексично й синтаксично обрамлені», що «самим контекстом здебільшого розкриваються» [Жилко 1955]. Ми дослідили, що це й стало, загалом, для перекладача україномовної повісті М. Коцюбинського, орієнтиром в процесі знаходження відповідника у французькій мові. Але, втім, як показало наше дослідження, Е. Крюба не завжди може спиратися на пояснення, що дає М. Коцюбинський, саме тому йому не завжди вдається долати цю мовну перешкоду, яку являють собою діалектизми, в чому ми й пересвідчилися під час порівняльного перекладацького аналізу оригіналу і перекладу повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Дане спостереження і стало одним із завдань нашої роботи, результат якого буде представлено на наступних сторінках нашого дослідження.

2.3.1 Переклад лексичних діалектизмів. У повісті «Тіні забутих предків» колорит мовлення персонажів передають лексичні діалектизми. До них належать «слова діалектного вжитку, що позначають поняття, для вираження яких у загальнонародній мові вживаються назви, утворені від іншої непохідної основи» [Джугастрянська 2008]. Таким чином, у територіальній говірці й літературній мові одні й ті ж поняття мають різне звукове вираження. З метою віднайдення в тексті повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» лексичних діалектизмів, ми використали метод суцільної вибірки, що дало нам змогу виокремити подані нижче лексичні одиниці, аналіз перекладу яких ми маємо на меті представити надалі.

Так, наприклад, лексичний діалектизм «файно» (у тексті зустр. 9 разів), якому Академічний тлумачний словник української мови дає значення «гарно,

приємно» [АТСУМ], і який функціонує у розмовному мовленні персонажів і в словах автора, на французьку мову було трансльовано Е. Крюба як:

«Я си обую файно та й буду дівка...» [Коцюбинський 2013, с. 14].	“ <i>Je me chausserai bien et je serai une grande fille...</i> ” [Kotsioubynsky 1971, с. 21].
---	---

Діалектизм зі значенням позитивної оцінки «файно» та його відповідник “*bien*” є дуже близькими за значенням, саме тому Е. Крюба вдалося без втрат трансльовати даний діалектизм французькою мовою.

В якості наступного прикладу нами було обрано лексичний діалектизм «газда» (у тексті зустр. 4 рази). Академічний тлумачний словник української мови визначає діалектизм «газда» як «господар» [АТСУМ].

«Тяжкі часи настали в родині Івана по смерті газди» [Коцюбинський 2013, с. 13].	“ <i>Les temps furent durs pour la famille d'Ivan après la mort du maître de maison</i> ” [Kotsioubynsky 1971, с. 22].
---	--

З варіанту перекладу ми бачимо, що Е. Крюба замінює гуцульський діалектизм «газда» семантичним еквівалентом у французькій мові – “*maître de maison*”. Стратегія перекладача є зрозумілою, оскільки Е. Крюба, з метою прагматичної адаптації тексту перекладу для франкомовного читача, відтворив даний лексичний діалектизм французькою мовою, використовуючи прийом пояснювального перекладу. На прикладі лексичного діалектизму «файно» та його перекладу французькою мовою ми можемо пересвідчитись у тому, що трансляція таких лексичних одиниць як діалектизми є вкрай важким завданням для перекладача через культурні відмінності двох контактуючих мов. Саме тому перекладач використовує всю свою майстерність, щоб текст перекладу зазнав найменших втрат, особливо на рівні відтворення соціокультурної і соціолокальної інформації, які і забезпечують в кінцевому результаті прагматику тексту перекладу.

Наступний приклад – лексичний діалектизм «легінь» (у тексті зустр. 3 рази), що за Академічним тлумачним словником української мови означає

«юнак, парубок» [АТСУМ], його було перекладено як “un gaillard”, порівняємо:

<p>«Тепер Іван був уже легінь, стрункий і міцний, як смерічка...» [Коцюбинський 2013, с. 16].</p>	<p>“<i>Ivan était devenu un gaillard élancé et fort comme un jeune pin...</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 24].</p>
---	---

Проаналізувавши даний приклад, ми дійшли висновку, що Е. Крюба замінив лексичну одиницю мови оригіналу еквівалентом, що цілком транлює її значення. З французької “un gaillard” можна перекласти як «людина, сповнена енергії», тобто закладене М. Коцюбинським значення цілком передане.

Розглянемо в контексті оригіналу використання діалектизму “сарака” (в оригіналі зустрічається 2 рази), порівняємо:

<p>«Ти меш, сарако, вівчарити, я му сіно робити...» [Коцюбинський 2013, с. 21].</p>	<p>“<i>Tu dois, miséreux, garder les moutons, et moi, faire les foins...</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 29].</p>
---	--

Академічний тлумачний словник української мови дає наступне значення діалектизму «сарака» – «бідолоха, бідна, нещасна людина; бідняга» [АТСУМ]. Даний діалектизм, як бачимо з перекладу на французьку мову, було трансльовано одиницею “*miséreux*”. Е. Крюба, з причини неможливості трансльувати діалектизм однорівневою мовною одиницею, використовує в перекладі прийом прагматичної адаптації. Він йде шляхом заміни одиниці оригіналу її семантико-стилістичним міжмовним синонімом, що дає йому можливість частково відтворити семантичне наповнення і стилістичну функцію діалектизму в оригіналі. Ми говоримо тут про частковість відтворення не в сенсі втрати при перекладі, а, навпаки, Е. Крюба в даному випадку робить компенсацію для загального стилістичного вирівнювання тексту.

У творі М. Коцюбинського йде мова про ворожнечу між двома родами і наступним прикладом, що ми пропонуємо в якості унаочнення результату дослідження, є функціонування лексичного діалектизму «пізьма» (у тексті

зустр. 1 раз), що згідно з Академічним тлумачним словником української мови, має значення «гнів» [АТСУМ].

«Велику пізьму має у серці стариня наша...» [Коцюбинський 2013, с. 20].	“ <i>Une grande colère brûle dans le coeur de nos parents...</i> ” [Kotsioubynsky 1971, с. 14].
---	---

Ми констатуємо, що Е. Крюба в даному випадку було обрано у французькому перекладі знову семантико-стилістичний синонім одиниці оригіналу, але його значення слабкіше у французькій мові, порівняно із українською, хоча одиниця і має інгерентно експресивне значення.

На жаль, ми можемо констатувати в даному прикладі часткову стилістичну втрату, але, втім, треба зазначити, щоб зробити остаточний висновок про загальні стилістичні втрати при перекладі тексту оригіналу на французьку мову, треба розглядати всі приклади відтворення елементів авторського ідіостилу в контексті перекладу всього твору. При неможливості це зробити в нашому дослідженні через вимоги до обсягу, що пред’являються до даного типу робіт, ми можемо тільки взяти на себе сміливість стверджувати, на основі прочитаних і порівнюваних текстів оригіналу і перекладу, що Е. Крюба компенсує неминучі втрати на різних рівнях – і стилістичному, і прагматичному – і досягає завдяки цьому бажаного прагматичного ефекту.

2.3.2 Переклад етнографічних діалектизмів. Згідно з визначенням І.Г. Матвіяс етнографічні діалектизми – це назви предметів, явищ, що не мають аналогів у літературній мові, що пов’язано з особливостями побуту, ведення господарства, протікання обрядів у певній місцевості [Матвіяс 1998, с. 97]. До них авторка зараховує назви житлових і господарських будівель, їхніх частин, знарядь праці, одягу, кухонного начиння, страв.

У повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинський вводить етнографічні діалектизми не тільки тому, що хоче познайомити читача з

колеритом гуцульщини, а й тому, що чимало понять не мали відповідної літературної назви, оскільки відомі були тільки в побуті Закарпаття. Посилаючись на теоретичні дослідження, деякі тези з яких ми наводили вище в нашій роботі, ми можемо говорити про те, що етнографічні діалектизми вживаються для типізації характерів представників різних місцевостей і виступають передовсім засобом образотворення, індивідуалізуючи мову персонажа, характеризуючи його як носія особливої ментальності, матеріалізованої, вербалізованої у говіркових одиницях різного типу.

Важливою функцією діалектизмів у мові творів М. Коцюбинського є їх роль у художній переконливості й етнографічній достовірності відтворення побуту, соціального середовища, обстановки тощо.

У ментальності горян чимало діалектних найменувань, які не тільки позначають якийсь предмет побуту, господарської діяльності, ландшафту, а й виступають символом, знаком. Такі діалектизми не тільки виконують номінативну функцію, а й дають змогу з'ясувати світовідчуття, світосприймання, світобачення цього народу [Грещук 2001].

Розглянемо нижче, яким чином Е. Крюба трансліював етнографічні діалектизми, що у повісті «Тіні забутих предків» дають найменування одягу: «запаска», «постоли», «капчурі».

<p>« – Мені неня купила нову запаску... і постоли... і мережані капчурі...» [Коцюбинський 2013, с. 13].</p>	<p>“ – <i>Maman m'a acheté une jupe neuve... et des sandales tressées... et des chaussettes brodées...</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 21].</p>
---	--

Щоб зрозуміти, яку стратегію обирає автор перекладу, стало необхідним звернутися до Академічного тлумачного словника української мови, де ми знайшли два визначення діалектизму «запаска»: 1) «фартух»; 2) «жіночий одяг у вигляді шматка тканини певного розміру (перев. вовняної), що використовується замість спідниці для обгортання стану поверх сорочки» [АТСУМ]. Задля перекладу діалектизму «запаска» (у тексті зустр. 4 рази) Е. Крюба використовує частковий еквівалент “jupe”, варіант значно ширшого

значення, що призводить до втрати національного колориту. Така втрата при перекладі стає, зрозуміло, неминучою через існування відмінностей між україно-і франкомовною культурною спільнотою.

Наступний діалектизм, що ми би хотіли проаналізувати – це назва елемента одягу гуцулів, «постоли», (у тексті зустр. 7 разів). Академічний тлумачний словник української мови дає два визначення даної одиниці: 1) «м'яке селянське взуття з цілого шматка шкіри без пришивної підошви, яке звичайно носили з онучами, прив'язуючи до ніг мотузками (волоками)», 2) «плетене з лика або іншого матеріалу селянське взуття» [АТСУМ]. Порівнюючи дві наведені вище репліки, ми констатуємо, що Е. Крюба запобігає до комплексного вирішення перекладацького завдання. Він використовує прийом експлікативного перекладу, поєднуючи його з конкретизацією («постоли» – “*des sandales tressées*”). Важливо розуміти, що «постоли» - це варіант легкого взуття, яке носили у теплу пору року. Е. Крюба, напевно, розуміючи цей факт, обирає саме варіант “*des sandales*”, що у французькій мові називає легке взуття.

З наведеного вище прикладу ми бачимо, що в ньому вжито ще один лексичний діалектизм – гуцульське діалектне слово «капчурі» (у тексті зустр. 1 раз). Академічний тлумачний словник української визначає так цю лексему: «плетені з вовни шкарпетки в гуцулів» [АТСУМ]. Е. Крюба, обираючи еквівалентну за семантикою лексичну одиницю в мові перекладу (“*des chaussettes*”), транслює її значення, але при цьому нейтралізується культурна специфіка вихідної одиниці.

Порівняльний аналіз наведеної репліки засвідчує комплексність завдання, що стоїть перед перекладачем і, відповідно, комплексний підхід до його вирішення. На нашу думку, така стратегія Е. Крюба є цілком виправданою, бо вона є засобом прагматичної адаптації при перекладі, коли автор перекладу наближає вихідний текст до кінцевого отримувача, франкомовного читача в даному випадку. Незважаючи на деякі втрати при

перекладі, що ми констатували, Е. Крюба вдається адекватно відтворити культурну специфіку україномовного тексту М. Коцюбинського.

Наступний діалектизм ми відносимо до етнографічних діалектизмів – «ходити у заплітках» (у тексті зустр. 1 раз). Згідно з Академічним тлумачним словником «заплітка» – «стрічка для коси» [АТСУМ]. Дівоча коса мала величезне символічне навантаження для гуцулів, та з контексту оповіді ми можемо вивести значення, що вираз «ходити у заплітках» застосовується до дівчат, які готові до одруження.

<p>«Марічка теж вже ходила у заплітках, а се значить мало, що вона вже готова й віддатись» [Коцюбинський 2013, с. 16].</p>	<p>“<i>Maritchka aussi portait déjà des tresses, ce qui voulait dire qu'elle était en âge de se marier</i>” [Kotsioubynsky 1971, с. 24].</p>
--	--

Перекладач пропонує варіант – “*porter des tresses*”, який ми розцінюємо як обрання тактики метонімічного перекладу. Ми бачимо з варіанту перекладу, що Е. Крюба пожертвував фразеологізмом у варіанті свого перекладу, що спричинило прагматичну втрату, втім він трансліював французькою мовою зміст вихідної одиниці.

Отже, з перекладу Е. Крюба ми бачимо, що у більшості випадків перекладачу вдалося зробити прагматичну адаптацію свого перекладу, знайти еквіваленти у французькій мові та трансліювати семантику лексичної одиниці тексту оригіналу. Перекладач обирає тактику пояснювального перекладу та намагався віднайти еквівалент у французькій мові для того, щоб досягти адекватності при перекладі.

Зрозуміло, що таке перекладацьке завдання не обходиться без деяких прагматичних та стилістичних втрат, проте, на нашу думку Е. Крюба вдалося максимально коректно та адекватно відтворити гуцульські діалектизми французькою мовою, адже такі лексичні одиниці як діалектизми не мають еквівалентів.

2.4 Переклад фольклорних одиниць

Народна пісня відображає історію, побут і матеріальну культуру, вірування, обряди, традиції, особливості мислення, зокрема, музичного, менталітет нації загалом. Для української культури фольклор становить величезний пласт вияву народної свідомості та культури, саме тому у творі М. Коцюбинського ми стикаємося з елементами етнографічного фольклору, що створюють неповторний ідіостиль автора.

У творі «Тіні забутих предків» саме фольклорні одиниці посідають значне місце, саме тому у нашій роботі ми поставили за мету дослідити саме ці елементи. Перш ніж перейти до елементів фольклору використаних М. Коцюбинським у повісті «Тіні забутих предків», ми вважаємо за доцільне надати визначення терміну «фольклор».

В. Гусев у своїй праці «Фольклор. История термина и его современные значения» дає наступне визначення фольклору: «Фольклор – не все народне мистецтво загалом, а та його сфера, в якій художнє відображення дійсності відбувається в словесно-музично-хореографічних і драматичних формах колективної народної творчості, що виробляють світогляд народу і нерозривно пов'язані з їхнім життям та побутом» [Гусев 1996].

Слід зазначити, що у своєму творі М. Коцюбинський використовує саме віршовану форму фольклору – «коломийки». Письменник використовує народну пісню як засіб ідейно-образного, художньо-емоційного відображення дійсності в авторській мові, в мові персонажів, у побудові діалогів, саме це і формує ідіостиль письменника.

Як зазначає Ф. Колесса, «коломийка» – найпоширеніший танцювальний твір, що поєднує поезію, музику і танець. Кожна коломийка складається з двох рядків по 14 складів і існує або як приспів до танцю, або незалежно від танцю. В основі пісні лежать теми, пов'язані з суспільним та родинним життям, а також теми, пов'язані з особистими почуттями [Колесса 1938, с.342].

Пісня, як одне з найкращих надбань нашого народу, знайшла своє широке застосування в творчості М. Коцюбинського. Так, М. Коцюбинський передає почуття, які викликала у нього українська пісня, почута в чужих краях: «Не знаю, чи то з усіма таке діється, чи то лише зі мною, спраглим усього рідного, тепер далекого від мене, але звуки пісні, що торкалися мого вуха, лягали перед очима фарбами, малювали мені з дивною яскравістю цілі образи. Я перелітав на крилах пісні в давно минуле, я був у минулому, я бачив, чув, з тріпотанням сердечним відчував смуток, радість та всі перипетії тих почувань...» [Коцюбинський 1961].

Використання М. Коцюбинським у творі «Тіні забутих предків» коломийкок демонструє те, наскільки автор був зацікавлений традиціями та віруваннями гуцулів. У повісті «Тіні забутих предків» коломийки, які свідчать про поетичну обдарованість гуцулів, стали влучною формою для передачі краси спілкування закоханих, емоційного вияву радості, задоволення під впливом природи, що пробуджується, для передачі спогадів та підкреслення місцевого колориту [Коцюбинський, 1961]. Саме гуцули були авторами, носіями і виконавцями народної пісні-коломийки. Коломийкою вони звітували світові, горам, про власні духовні переживання, буття та емоції.

Як зазначає Володимир Гнатюк, коломийки притаманні насамперед чітко виражена комунікативна спрямованість, реальний соціокультурний контекст, в якому існує коломийка [Гнатюк 1966, с. 112].

Перш ніж перейти до аналізу перекладу елементів ідіостилю французькою мовою, слід дослідити, яким чином слід перекладати фольклорну лексику, адже це завдання, яке вимагає особливої уваги до збереження сенсу, емоційної насиченості та аутентичності, оскільки фольклор містить у собі традиції, образи та вірування, які часто найкраще передаються через специфічну мову. У фольклорних текстах, як правило, використовується велика кількість різних виражальних мовних засобів, багато з яких несуть у собі прихований сенс. Цей сенс перекладачеві необхідно зрозуміти, розкрити і висловити за допомогою засобів мови перекладу. Крім того, дуже часто

тексти цього типу емоційно забарвлені. Для передачі емоційності крім стилістичних засобів, може використовуватися безеквівалентна лексика, яка також є однією з головних проблем перекладу. Важливо зазначити, що для художньо-поетичних фольклорних текстів часто характерна римованість, що вимагає від перекладача не лише вміння володіти двома мовами, але і розуміння рими та варіантів її передачі при перекладі.

Стає зрозумілим, що під час перекладу пісенних фольклорних текстів необхідно враховувати лінгвокультурологічний аспект. Можемо зробити висновок, що автор повісті «Тіні забутих предків» дбайливо відбирав кращі зразки фольклору, емоційно забарвлюючи ними свої твори.

Перед перекладачем постає вкрай складне завдання, адже виконання перекладу поетичного твору вимагає високої майстерності перекладача. Питання перекладності поезії довгий час породжує дискусії. Деякі дослідники вважають, що у перекладі губиться поетичність, інші стверджують, що всі значення є перекладними, а втрачається лише форма поетичного вислову.

З точки зору представників західної школи перекладу, успішний переклад поетичного твору можливий лише за умови збереження стилю та змісту оригіналу. Р. Боаз-Бейр і Л. Де Боуграунд підтримують ідею, що передача стилю та змісту робить переклад поезії ефективним. Дж. Холмс стверджує, що існує багато можливих перекладів для одного і того самого поетичного твору залежно від перекладача, а науковець Наір вважає, що вірний переклад поезії повинен точно відтворювати почуття та переживання поета. А. Лефевр пропонує різні методи перекладу поетичного твору, серед яких він називає фонологічний, дослівний, ритмічний, прозовий, римований та інтерпретаційний переклад, підкреслюючи різноманіття підходів до даного типу тексту у сучасному перекладознавстві [Dastjerdi 2008, с. 14-30].

Ми схильні дотримуватися думки Г. Дастджерді, що для відтворення поетичного твору під час перекладу важливо зберегти елементи як зовнішньої, так і внутрішньої структури вірша. Основними складовими так званої зовнішньої структури, які можна визначити без читання тексту, автор називає:

1. наявність або відсутність еквілінеарності;
2. вокалічна або консонантна рима;
3. чоловіча або жіноча рима;
4. характер римування;
5. збереження чи незбереження кількості строф;
6. повторення та інші аспекти [Dastjerdi 2008, с. 40].

Розглянемо яким чином Е. Крюба переклав коломийку у творі «Тіні забутих предків»:

<p>«Он прибігла з полонинки Білая овечка — Люблю тебе, файна любко, Та й твої словечка...» [Коцюбинський 2013, с. 18].</p>	<p>“<i>De la prairie est accourue Ma belle et blanche agnelle. Je t'aime, ma douce chérie, Ta parole est de miel...</i>” [Kotsiou bynsky 1971, с. 26].</p>
--	--

Ми писали вище, що коломийка супроводжувала гуцулів у танці і співалася одночасно; відповідно, ритм є визначальним у цьому виді народної творчості. З наведеного прикладу ми бачимо, що автору перекладу не вдалося зберегти риму і це є, на наш погляд, головною вадою запропонованого перекладу. Ми бачимо з прикладу, що коломийка в оригіналі складається з двох рядків по 14 складів, а Е. Крюба порушує ритм і відтворює текст двома рядками з 15 та 13 складів. Таке порушення рими викликано, безумовно, спробою перекладача відтворити семантику кожної одиниці коломийки, що потягнуло зміну її форми. Але треба нагадати, що в кожному віршованому творі форма і зміст неподільні і непорушні, саме вони і складають разом образи на семантичному і синсемантичному рівнях віршованого твору [Чередниченко 1980].

Звичайно, Е. Крюба прагне максимально відтворити зміст і знаходить у лексиці французької мови еквіваленти, які римуються, але це не сприяло відтворенню фольклорного твору, більше того, перекладач вимушений використати тактику додавання деяких елементів, що, не сприяло якості перекладеного віршованого твору. Наприклад, елемент «Та й твої словечка...»

у варіанті, запропонованому Е. Крюба, замінюється на “*Ta parole est de miel...*”.

Наступний приклад демонструє схожу тенденцію:

«Зозулька ми закувала
сива та маленька.
На все село іскладена
Пісенька новенька»
[Коцюбинський 2013, с. 19].

“*Un petit coucou au gris ramage
a chanté pour moi,
Un chant nouveau dans notre
village est né sous l’ormoie*”
[Kotsioubynsky 1971, с. 27].

Ми маємо тут відзначити, що розбіжність лінгвістичних ресурсів французької та української мов не дала перекладачеві можливості відтворити пісню за допомогою еквівалентів. Якісні прикметники, утворені за допомогою зменшувально-пестливого суфіксу «-еньк» не знайшли свого еквівалентного відтворення, хоча значення і передане через подання прикметника “*petit*”. Зважаючи на відсутність французьких відповідників, перекладач Е. Крюба вдається до прагматичної адаптації, зберігаючи основну інтенцію автора – передати почуття винятково ніжних почуттів, що проявляються у стосунках Івана та Марічки.

У наступному прикладі при відтворенні коломийки перекладач зберіг структуру та ритм, використовуючи повні, часткові еквіваленти та оказіональні відповідники для передачі сенсу оригіналу, і через це даний варіант ми вважаємо за найбільш вдалий:

«Ізгадай мні,
мій миленький,
Два рази на днину,
А я тебе ізгадаю
Сім раз на годину»
[Коцюбинський 2013, с. 21].

“*Oh, pense à moi,
mon doux chéri,
Deux fois dans la journée,
Et moi je penserai à toi
Vingt fois par matinée*”
[Kotsioubynsky 1971, с. 29].

Перекладач вдало зберіг структуру коломийки, дотримуючись кількості рядків та загальної організації. У французькому перекладі Е. Крюба керується ритмом та мелодикою оригіналу, намагаючись забезпечити аналогічну

музикальність. Він використовує одиниці мови перекладу, які зберігають основний зміст та емоційний відтінок оригіналу. Даний приклад засвідчує той же феномен неможливості передати значення зменшувально-пестливого суфіксу іншим чином, ніж ввести в перекладену коломийку якісний прикметник “*doux*” («мій миленький» – “*mon doux chéri*”), що також успішно трансліює почуття закоханої дівчини. В цілому, на наш погляд, переклад є адекватним, оскільки він вдало передає не лише лексичний, а й емоційний аспекти оригіналу, зберігаючи його виразність у французькій мові.

Наведений нижче приклад демонструє нам як Е. Крюба не знайшовши відповідної лексичної одиниці у французькій мові використовує тактику додавання:

«Співаночки мої милі,
Де я вас подію?
Хіба я вас, співаночки,
Горами посію,
Горами співати,
Я си буду, молоденька,
Сльозами вмивати.
Ой як буде добра доля,
Я вас позбираю,
А як буде лиха доля,
Я вас занехаю...»
[Коцюбинський 2013, с. 22].

“*Mes belles et tendres chansons,
Où donc vous laisserai-je,
Sur les monts et sur les collines
Vraiment vous sèmerai-je?
Tendres chansons, belles
chansons.
Quand je vous entendrai,
Abandonnée dans la montagne,
En larmes je fondrai.
Oh, si le destin me sourit,
Le issi le celle a trahit,
Je vous délaisserai...*”.

[Kotsioubynsky 1971, с. 29].

Наведений приклад робить очевидним те, що, дана коломийка є вкрай складною для перекладу, втім, Е. Крюба намагається зберегти культурологічну цінність даного фольклорного матеріалу. Йому вдається адаптувати свій переклад, знайти еквіваленти у французькій мові та трансліювати маленьку історію, яку М. Коцюбинській вклав у зміст своєї коломийки.

Зрозуміло, що таке перекладацьке завдання не обходиться без значних прагматичних втрат, проте, на нашу думку Е. Крюба намагається зберегти головний принцип написання коломийки, що включає в себе використання легко запам'ятовуваних і ритмічних рядків, часто з повторюваними словами. У французькому варіанті Е. Крюба наслідує цьому принципу, і ми бачимо в перекладі повний лексичний повтор: “Mes belles et tendres chansons; tendres chansons, belles chansons”.

Ми бачимо з аналізованого прикладу перекладу французькою з української коломийки, що перекладачу, нажаль, не вдалося уникнути додавань та деяких контекстуальних замінів, проте, Е. Крюба намагався максимально коректно відтворити гуцульські коломийки французькою мовою. Саме тому він використовує всю свою майстерність, щоб текст перекладу зазнав найменших втрат, особливо на рівні відтворення соціокультурної і соціолокальної інформації, які і забезпечують, в кінцевому результаті, прагматику тексту перекладу.

Отже, ми бачимо, що коломийки є вербальною одиницею з традиційним культурним походженням з української історії та літератури, чия історична семантика присутня в літературному творі «Тіні забутих предків».

М.Коцюбинський створює образи реальних персонажів через їхній діалог з використанням розмовної мови та гуцульських діалектизмів, які формують коломийки. Водночас письменник поетизує побутові реалії, символи, які є важливими для української традиції, красу Карпат та українську поезію.

Досліджені нами приклади варіантів перекладу гуцульських коломийок засвідчили зайвий раз, що, перекладач Е. Крюба намагається тонко відтворити кожну деталь і віршованих пісень, і всього твору в цілому: природу Карпат, мовлення персонажів, психологію героїв та їхні взаємовідносини, реалії-символи, розмаїття виражальних засобів колориту. Е. Крюба стикнувшись з таким складним з перекладацької точки зору завданням, намагається максимально адекватно перекласти українські народні пісні-коломийки.

Перекладач використовує тактики адекватної заміни, додавання, проте уникнути прагматичної втрати, нажаль, не вдається. Втім, незважаючи на це, важливо зазначити, що переклад французькою мовою такого твору як «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського робить незаперечний внесок у збереження українських культурних скарбів у світовій культурі та залученню інших культур до літературного, мовного та естетичного збагачення.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було виконано всі завдання, спрямовані на досягнення мети роботи.

Проведене нами наукове дослідження за темою «Ідіостиль М.Коцюбинського в оригіналі та перекладі французькою мовою: порівняльний аспект» дозволило нам дійти низки висновків, які можна представити у наступний спосіб.

В ході нашого дослідження ми розглянули існуючі підходи до вивчення ідіостилю в сучасній лінгвістичній науці. Нами було виокремлено такі поняття як «ідіостиль», «ідіолект» та «мовна особистість».

Нами констатовано, що на сьогоднішній день не існує чіткого визначення поняття "ідіостиль", проте існує безліч поглядів щодо нього. Враховуючи це, в запропонованій роботі було вироблено і представлено робоче визначення поняття "ідіостиль", запозичене у О.А. Семенюка.

Результатом дослідження стала очевидність існування різноманітних підходів до вивчення ідіостилю, серед яких нами названо кількісний, лінгвопоетичний, когнітивний, семантико-стилістичний, естетичний, лінгвопоетичний, комунікативний, функціонально-домінантний, а також принципи стильової, та жанрової належності тексту. Вони дозволяють дослідити характерні риси індивідуального стилю автора, враховуючи соціально-історичні умови, жанрові особливості та особистісні фактори.

Глибокий аналіз україномовної повісті М. Коцюбинського утвердив нас у думці, що ідіостиль Михайла Коцюбинського є унікальним, і включає різноманітні мовні засоби, глибокий психологізм і вишукану стилістику.

Вивчаючи біографію письменника, ми з'ясували що М. Коцюбинський формував свій стиль використовуючи власний досвід, характер, життєві спостереження та культурні інтереси. Крім того, він проявляв неабияку зацікавленість до українського фольклору. Ці фактори сформували у

письменника унікальний ідіостиль, який є вкрай цінним для української культури.

Порівняльний аналіз повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» та варіанту її французького перекладу, виконаного Е. Крюба, розкрив проблему перекладу міфонімів, діалектизмів та гуцульських пісень-коломийок, що утворюють ідіостиль українського письменника. З'ясувалося, що ці елементи, як носії унікальної культурологічної інформації, є вкрай складними для передачі французькою мовою.

Наше дослідження дозволило ідентифікувати перекладацькі стратегії і тактики, використані Е. Крюба з метою максимального відтворення семантико-стилістичної інформації, що утримують в собі міфоніми, діалектизми та гуцульські пісні-коломийки, які є елементами ідіостилю М. Коцюбинського, що проявляється в його повісті «Тіні забутих предків». Такими тактиками є використання перекладацької транскрипції, транслітерації, лексичні компенсації, спосіб пояснювального перекладу з метою прагматичної адаптації тексту перекладу.

Нами доведено, що використані Е. Крюба перекладацькі тактики, хоч і допускають певні втрати при перекладі повісті М. Коцюбинського, тим не менше, уможливають трансляцію французькою мовою міфонімів, діалектизмів та гуцульських пісень-коломийок, які функціонують в україномовній повісті «Тіні забутих предків». Збереження названих, унікальних за своєю природою мовних і мовленнєвих елементів, гарантує збереження у французькому перекладі ідіостилю українського письменника.

В результаті нашого дослідження ми утвердилися в важливості виробленого Е. Крюба варіанту перекладу французькою мовою повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», як такого, що сприяв і сприятиме в подальшому розповсюдженню знань про культуру українського народу.

Перспективою нашого дослідження ми бачимо вивчення мовлення персонажів повісті М. Коцюбинського з метою виокремлення їхніх фонетичних, лексико-граматичних, стилістичних властивостей та

дослідження способів відтворення даних чинників ідіостилю українського письменника у французькому перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 01.10.2023).
2. Бегма Ю.О. Комплексні перекладацькі трансформації в англоукраїнському художньому перекладі. *Science and Education a New Dimension*. 2016. № 80. С. 7–10.
3. Бестюк І. Міфогенність імпресіонізму як основа поетики повісті «Тіні забутих предків» М.Коцюбинського. *Мандрівець*. 2006. №2. С. 49–52.
4. Білозерська Л., Возненко Н., Радецька С. Термінологія та переклад : навч. посіб. для студ. філол. напрямку підготовки. Вінниця, 2010. 231 с.
5. Бовсунівська Т. Міфологема як резистентний складник літератури. *Дивослово*. 2010. № 8. С. 49–52.
6. Виноградов В. В. О языке художественной литературы Москва : Гослитиздат, 1959. 654 с.
7. Виноградов В. В. Проблема авторства и теория стилей. Москва : Гослитиздат, 1961. 614 с.
8. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
9. Глухова Л.О. Перекладацькі трансформації у сучасному мультилінгвальному освітньому дискурсі. *Міжнародний журнал у галузі мультилінгвальної освіти*. 2015. Вип. 5. С. 54–66.
10. Гнатюк В. Переднє слово до збірника «Коломийки». *Вибрані статті про народну творчість*. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/> (дата звернення: 10.11.2023).
11. Горченко О. Проблематика підходів до дослідження ідіостилю. *Науковий вісник Чернівецького університету*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2015_751_11 (дата звернення: 27.11.2023).
12. Гриценко П.Ю. Діалектизм. Українська мова : енциклопедія. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 466 с.

13. Гурдуз А.І. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській «прозі про землю» кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. : монографія. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. 216 с.
14. Гуцульщина. URL: <https://carpathy.nadvirna.com/> (дата звернення: 13.11.2023).
15. Грещук В. В. Гуцульський говір в українській художній мові ХІХ - І пол. ХХ ст. : автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2009. 20 с.
16. Грещук В. Мовна картина світу гуцулів крізь призму художньої мови. Вуйко. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ: Івано-Франківський осередок Наукового Товариства ім. Шевченка, 2019. С. 55–62.
17. Джугастрянська Ю. Три світи Марії Матіос. URL: <http://litakzent.com/2008/04/04/julija-dzhuhastrjanska-try-svity-mariji-matios> (дата звернення: 22.11.2023).
18. Дика Н.М. Реализация концепции языкового человека в современной лингводидактике. Педагогічний процес : теорія та практика. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16769/> (дата звернення: 10.10.2023).
19. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ : Феміна, 1995. 688 с.
20. Житко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. Київ : Радянська школа. 1955. 314 с.
21. Застровська, С. О. Загальне поняття мовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2011. № 6. Ч. 1. 753 с.
22. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. Львів : Вид-во при Львівському держ. ун-та, 1989. 215 с.
23. Иванова А.И. Проблема передачи идиостиля писателя в художественном переводе. URL: https://lomonosovmsu.ru/archive/Lomonosov_2009/11_6.pdf/ (дата звернення: 15.09.2023).
24. Іваницька М. Л. Мовна особистість перекладача як чинник впливу на продукт перекладу (на матеріалі роману Б. Леберта “Крейзі”). *Проблеми*

семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. Вип. 21. 2012. С. 147–159.

25. Іваницька М. Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Українське мовознавство*. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. Вип. 41/1. С.97–101.
26. Караулов Ю. Н., Красильникова Е. В. Русская языковая личность и задачи ее изучения. Москва : Наука, 1987. 211 с.
27. Ковалик І.І. та ін. Методика лінгвістичного аналізу художнього тексту. Київ : Вища школа, 1984. 119 с.
28. Колесник П. Коцюбинський – художник слова. Київ : Наукова думка, 1964. 536 с.
29. Колесса Ф. Українська усна словесність : Загальний огляд (із портретами українських етнографів та народних співців). Львів, 1938. 644 с.
30. Комисаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
31. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. Москва : Международные отношения, 1980. 207 с.
32. Костенко М. О. Художня майстерність Михайла Коцюбинського. Київ : Радянська школа, 1969. 270 с.
33. Костецька О. Індивідуальне мовлення автора як об'єкт лінгвістики та підходи до його дослідження. *Наукові записки. Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 49. С. 196–199.
34. Коткова Л. І. Ідіостиль, індивідуальний стиль і ідіолект: проблеми розмежування. *Наукові записки. Філологічні науки*. 2012. С. 26–29.
35. Коцюбинський М. Дорогою ціною. *Intermezzo*. Тіні забутих предків. Київ: Шанс, 2013. 160 с.
36. Коцюбинський М. Листи до Володимира Гнатюка. Львів : Вид. Спілки "Діло", 1914. 167 с.

37. Коцюбинський М. На крилах пісні. *Михайло Коцюбинський. Твори в шести томах.* Том перший. Київ, 1961. 217 с.
38. Коцюбинський М. Тіні забутих предків : повість, оповідання. Харків : Філіо, 2013. 154 с.
39. Коцюбинський М.М. Тіні забутих предків : повість, оповідання. Харків : Філіо, 2013. 154 с.
40. Кузнецов Ю.Б. Поетика прози Михайла Коцюбинського. Київ : Наукова думка, 1989. 197 с.
41. Кузнецов Ю.Б., Орлик П.І. Слідами феї Моргани. Київ : Радянська школа, 1990. 208 с.
42. Кульчицький І. Ідіолект, ідіостиль, індивідуальний стиль. Тотожне чи різне? *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство.* 2014. № 5. С. 226–229.
43. Латышев Л. К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. Москва : Просвещение, 1981. 160 с.
44. Логвиненко Н. Фольклорно-етнографічні джерела повісті “Тіні забутих предків”. *Дивослово.* 1997. №1. С.57-60.
45. Матвіяс І. Г. Варіанти української літературної мови. Київ, 1998. 162 с.
46. Михайленко О.А. Поняття “перекладацькі стратегії” як складова стратегічної компетенції. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки.* Випуск XXI (121). 2014. С. 148–154.
47. Муратова В. Ф. Феномен ідіолекту та проблема його перекладу. *Наукові записки. Філологічні науки.* 2014. Кн. 3. С. 119–122.
48. Нерознак В. П. Лингвистическая персонология : к определению статуса дисциплины. *Язык. Поэтика.* Вып. 426. 1996. С. 112-116.
49. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва : Наука, 1978. 200 с.

50. Роганова З.Е. Пособие по переводу с немецкого на русский язык. Москва: Изд-во литературы на иностранных языках, 1961. 306 с.
51. Святовец В.Ф. Словник тропів і стилістичних фігур. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 176 с.
52. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
53. Семенюк О.А. Ідіостиль автора як відображення його картини світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* 2019. №39. С. 82–85.
54. Сидоренко І. Підходи до вивчення ідіостилю у лінгвістичних дослідженнях художнього тексту. *Наукові записки. Серія : Філологія (мовознавство).* 2015. Вип. 21. С. 298–303.
55. Сіняговська І.Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство.* Миколаїв : 2014. Вип. 209 с. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/20641> (дата звернення: 18.10.2023).
56. Сологуб Н. М. Поняття «індивідуальний стиль письменника» в контексті сучасної лінгвістики. *Науковий вісник Чернівецького університету.* Вип. 117-118. Чернівці : Рута, 2001. С. 34–38.
57. Спірні питання недійсності правочинів та її наслідків. *Вісник Академії правових наук України.* № 3 (50). Харків : Право, 2007. С. 95.
58. Стельмах Б. Індивідуальний стиль як об'єкт лінгвостилістичних досліджень. *Вісник Уман. Педуніверситету. Серія: “Філологія (мовознавство)”.* Київ : Знання України, 2004. С. 228–233.
59. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. Москва: Наука, 1973. 365 с.
60. Сучасна українська літературна мова: підручник. Київ : Вища школа, 1994. 413 с.

61. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія. Київ : Наукова думка, 1973. 438 с.
62. Фатеева Н.А. Интертекст в мире текстов. Контрапункт интертекстуальности. Москва : КомКнига, 2007. 282 с.
63. Федоренко Є. Пошуки Михайла Коцюбинського-стиліста. Українське слово : хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. Київ : Рось, 1994. 338 с.
64. Цимбалюк Т.В., Скопненко О.І. Мала філологічна енциклопедія. Київ : Довіра, 2007. 478 с.
65. Чердниченко О.І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
66. Чердниченко А.И., Бех П.А. Лингвистические проблемы воссоздания образа в поэтическом переводе. Київ: Либідь, 1980. 53 с.
67. Черноватий, Л. М. Психолінгвістичні основи теорії педагогічної граматики. Харків : Основа, 2006. 245 с.
68. Швейцер, А. Д. Перевод и лингвистика. Москва : Высшая школа 1973. 310 с.
69. Шевнин, А.Б. Серов В.С. Теория и практика перевода : пособие для студентов филол. фак. ун-тов и фак. иностр. яз. пед. ин-тов. Москва : Элиста 1979. 125 с.
70. Шум О. В. Співвіднесення ідіостилю автора і стилю перекладача (на матеріалі перекладу роману Ю. Андруховича «Рекреації» німецькою мовою). Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. Вип. 54. 794 с.
71. Bell R.T. Translation and Translating : Theory and Practice. New York : Longman, 1997. 298 p.
72. Britain D., Trudgill P. New Dialect Formation And ContactInduced Reallocation : Three Case Studies From The English Fens. URL : <http://revistas.um.es/ijes/article/download/47951/45931> (дата звернення: 12.11.2023).
73. Carpathy. URL: <https://carpathy.nadvirna.com/> (дата звернення: 13.11.2023).

74. Coulthard M. Author Identification, Idiolect and Linguistic Uniqueness *Applied linguistics*. URL : <https://academic.oup.com/applij/article-abstract/25/4/431/193364> (дата звернення: 15.09.2023).
75. Dastjerdi H. V. Translation of Poetry: Towards a Practical Model for Translation Analysis and Assessment of Poetic Discourse. *Journal of Universal Language*. 9(1), 2008. pp. 7–40.
76. Dittmar, Norbert. Explorations in ‘Idiolects’. In Robin Sackmann and Monika Budde (eds). *Theoretical Linguistics and Grammatical Description*. Amsterdam: Benjamins. 1996. 375 p.
77. Gerard Ch. The Individual and His Language : Idiolect, Idiosemy, Style. *Philologie im Netz*. 2010. P. 1–40.
78. Hatim B., Mason I. *Discourse and the Translator*. New York : Longman, 1997. 258 p.
79. Johnson A., Wright D. Identifying idiolect in forensic authorship attribution: an n-gram textbite approach. *Language and Law (Linguagem e Direito)*. Vol. 1(1). 2014. P. 37-69.
80. Kotsioubynsky M. *Nouvelles / traduit par E. Kruba*. Kyiv : Dnipro, 1971. 212 p.
81. Meyerhoff M., Walker J. The persistence of variation in individual grammars: Copula absence in ‘urban sojourners’ and their stay-at-home peers, Bequia (St Vincent and the Grenadines). *Journal of Sociolinguistics*. № 11 2007. P. 346-366.
82. Mounin G. *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris : Gallimard, 1963. 296 c.
83. Schieser H. Dialects – “It’s Your Language That Betrays Who You Are!” URL: http://md.islu.ru/sites/md.islu.ru/files/rar/statya_hans_schieser_3_0.pdf (дата звернення: 29.09.2023).
84. Shevkun A. Problematic aspects of rendering the author’s idiostyle in the process of translation (based on the novel by I. McEwan “Atonement” and its Ukrainian and Russian translations). *International Humanitarian University*

- Herald. Philology.* 2019. Vol. 41. №2. P. 182-186. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.41.2.44> (дата звернення: 23.09.2023).
85. Spadok.ogr.ua. URL: <https://spadok.org.ua/info/pro-nas> (дата звернення: 17.11.2023).
86. Van Keymeulen J. Volkslinguïstiek en dialectlexicografie in de zuidelijke Nederlanden. URL: <http://lexikos.journals.ac.za/pub/article/view/442/155> (дата звернення: 10.11.2023).
87. Wright. D. Using word n-grams to identify authors and idiolects: A corpus approach to a forensic linguistic problem. *International Journal of Corpus Linguistics*. Vol. 22. No. 2. P. 212-241. 22 Sept. 2017. URL: <http://doi.org/10.1075/ijcl.22.2.03wri> (дата звернення: 20.10.2023).

RÉSUMÉ

Le sujet de notre recherche est les éléments de l'idiolecte de M. Kotsiubynskyi et la variante de leur traduction en français sur l'exemple du roman «Les ombres des ancêtres oubliés».

L'objet de l'étude est de déterminer les tactiques de traduction qui assurent une reproduction équivalente des éléments de l'idiolecte de M. Kotsiubynskyi dans la traduction française de son roman «Les ombres des ancêtres oubliés».

L'objectif de cette recherche est d'identifier les éléments de l'idiolecte de M. Kotsiubynskyi et d'étudier les modalités de leur traduction en français.

L'étude des problèmes et des particularités de la traduction d'un texte littéraire attire considérablement l'attention des linguistes, car la traduction littéraire est la plus difficile parmi les autres types de traduction, et cette difficulté réside dans la spécificité du matériel auquel le traducteur doit faire face. Contrairement à d'autres types de traduction, la traduction littéraire implique une analyse particulièrement approfondie et détaillée de l'œuvre originale, en raison de la nécessité de transmettre non seulement le sens, mais aussi de créer un texte qui produira l'effet voulu par l'auteur original. Il convient également de noter qu'il est nécessaire de transmettre le style individuel de l'auteur, l'idiolecte, qui détermine en grande partie la forme de l'œuvre finale et ses caractéristiques linguistiques. Dans cet article, nous considérons l'idiolecte de M. Kotsiubynskyi comme un système de caractéristiques linguistiques substantielles et formelles inhérentes à ses œuvres, qui rend unique le mode d'expression linguistique de l'auteur incarné dans ces œuvres.

Mots clés : idiolecte, traduction littéraire, transformations, mythonymes, dialectismes, vocabulaire folklorique, kolomyikas, M. Kotsiubynskyi, E. Kriuba

